

Uit

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Det helsevitenskaplige fakultet, RKBU Nord

Barn i mekling, når barnevernet er involvert

"Vi vil ha en bra barndom til vi er 18 år"

Kristin Schenk

Masteroppgave i barnevern - mai 2016

Veileder: Astrid Strandbu og Renee Thørnblad

INNHALDSFORTEGNELSE

Forord

Innledning	4
1.1 Problemstilling og forskningsspørsmål	4
1.2 Oppgavens struktur og oppbygning	5
Bakgrunn.....	6
2.1 Mekling i en historisk kontekst.....	6
2.2 Formålet med mekling.....	7
2.2.1 Barnets beste.....	8
2.2.2 Barns rett til deltakelse gjennom medvirkning og medbestemmelse.....	9
2.2.3 Behov for beskyttelse versus Rett til å bli hørt	11
2.3 Barns deltakelse i mekling.....	12
2.3.1 BIM-modellen	15
2.3.2 HBIM - et forskningsprosjekt med utgangspunkt i BIM-modellen.....	16
Teori	18
3.1 Barneperspektivet som analytisk begrep	19
3.1.1 Barneperspektivet, bestående av tre komponenter	20
3.2 Høykonflikt saker – vanskelige meklingsaker.....	24
3.3 Barnevernet i de ”vanskelige meklingsakene”	26
Metode	27
4.1 Valg av forskningsmetodisk fremgangsmåte.....	28
4.2 ”Høring av barn i mekling” – et kvalitativt og kvantitativt forskningsprosjekt.....	29
4.2.1 Fra tema, til problemstilling til datamateriale.....	30
4.3 Vitenskapsteoretisk fortolkningsramme – å bringe tekst i tale	31
4.4 Beskrivelse av utvalget.....	33
4.5 Analyse – Organisering og bearbeiding av data	35
4.6 Refleksjon rundt min rolle	36
4.7 Vurdering av data	37
Presentasjon av empiri.....	38
5.1 Bosted	39
5.2 Konflikt.....	40

5.3 Barn som sosiale aktører	41
5.4 Grunnleggende omsorg	42
5.5 Informasjon og forutsigbarhet.....	44
5.6 Det barna <i>ikke</i> snakker om	44
5.5 Oppsummering av det empiriske materialet.....	45
Diskusjon & drøfting av empiri.....	46
6.1 Dagens praksis av barns deltakelse i mekling.....	46
6.1.1 Argumenter for og i mot barns deltakelse.....	48
6.2 Barnets perspektiv på "barns beste"	49
6.3 Bosted og samvær	51
6.4 Skillet mellom samværskonflikt og omsorgssvikt?.....	54
6. 6 Oppsummering- hva kan dette fortelle oss?	56
Avsluttende kommentar	58
7.1 Veien videre.....	59
Litteraturliste.....	60
Vedlegg	

Forord

Det føles ganske uvirkelig at to år er gått, og at masteroppgaven nå skal ferdigstilles. De siste månedene har vært både hektisk og krevende, men samtidig utrolig givende. Jeg har i oppgaven tatt for meg barns budskap til foreldre i ”vanskelige meklingsaker”. Budskapene til barna var ikke spesielt lang, men til gjengjeld omfattet de mye av hvordan barn opplever og tenker rundt en vanskelig prosess som oppløsning av familien kan være.

Jeg har lært masse på disse to årene og sett at det er ved å gå i dybden og se fra flere sider, at oppgaven virkelig har tatt form.

Jeg vil takke mine to veiledere, Astrid Strandbu og Renee Thørnblad, for veiledning og støtte igjennom prosessen. Jeg er veldig takknemlig for at jeg har fått jobbet med dere, og jeg har lært utrolig mye gjennom veiledningssamtalene våre.

Samtidig vil jeg takke mine medstudenter for godt samarbeid og trivelige stunder underveis.

Tusen takk til mine gode venninner og venner, som har stilt opp, lest korrektur og kommet med refleksjoner og nyttige tilbakemeldinger. Takk for at dere alltid stiller opp.

Tusen takk til min lille familie, med det største hjertet. Takk for at dere har vist forståelse i en hektisk og utfordrende tid og spesielt takk til mine foreldre som har stilt opp og passet Alva nå i innspurten.

Til sist, tusen takk til min datter Alva. Du er min motivasjon og gledesspreder i hverdagen, og jeg gleder meg til å ha mer tid til å leke, kose og være med deg.

Kristin

Kapittel 1. Innledning

En stadig økning av foreldre som skiller lag har vært med å løfte frem diskusjonen rundt barna i denne prosessen. I følge statistisk sentralbyrå opplevde 8600 barn under 18 år at foreldrene skilte seg i 2014. 11900 opplevde at foreldrene ble separert. Dette innebærer en økning på 350 barn med skilte foreldre fra 2013¹. Omtrent like mange opplevde at foreldrene ble separert. Stadig flere barn lever altså i familier med bare mor eller bare far. I 2004 gjaldt dette 25 prosent av alle barn under 18 år². Den norske meklingsordningen er en av de mest omfattende i Europa, og skiller seg fra andre lands ordninger ved at den er obligatorisk (James, Haugen, Rantalaiho & Marples, 2010). Når foreldre til barn under 16 år velger å gå fra hverandre pålegger loven foreldrene å møte til en klokke time mekling før de kan ta ut separasjon.

Andelen barn som lever i to hjem øker. Omstillingen i disse tilfellene vil være omfattende for alle parter, men der foreldrene har tatt avgjørelsen om å flytte fra hverandre, må barna automatisk ”følge med på lasset”. Denne utviklingen er med på å fremme spørsmål rundt barns rett til å bli hørt i forhold som angår dem og barnas posisjon i mekling. Tall fra en landsomfattende evaluering av meklingsordningen for foreldre, forelå i 2011, og rapporten viste at barn var involvert i kun 4 % av meklingene (Sintef, 2011). Barn har en juridisk rett til deltakelse og medvirkning, når viktige beslutninger i barnets liv skal tas. Dette er gjennomgående i FNs barnekonvensjon³ (1989) og regulert både i barneloven⁴ (1981) og barnevernloven⁵ (1992).

1.1 Problemstilling og forskningsspørsmål

I denne oppgaven har jeg med utgangspunkt i gjeldende lovgivning og ulike modeller for mekling utarbeidet følgende problemstilling:

”Hva er barnas budskap til foreldrene, i de meklings sakene hvor barnevernet er involvert?”

¹ <https://www.ssb.no/ekteskap>

² <http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/de-fleste-fornoyde-med-samvaersordningen> (31.03.16).

³ FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. November 1989

⁴ Barneloven. Lov 8. April 1981 nr. 7 om barn og foreldre.

⁵ Barnevernloven. Lov 17. Juli 1992 nr. 100 om barnevern.

Hvilket budskap har barna til sine foreldre, når de får mulighet til å uttrykke seg? Nyanser og variasjoner i tanker, følelser og meninger som kommer til uttrykk i budskapene, vil være interessant å se nærmere på. Betydningen av begrepet involvert, omhandler i denne konteksten, de sakene hvor mekler etter samtale med barn og foreldre har sett behov for å melde sin bekymring til barnevernet eller i de meklingssakene hvor barnevernet allerede har kjennskap til familien.

1.2 Oppgavens struktur og oppbygning

Oppgaven er strukturert på følgende måte: I det innledende kapitlet åpner jeg med å presentere tema for oppgaven, etterfulgt av en presentasjon av problemstilling og forskningsspørsmål.

Videre følger en redegjørelse av mekling i en historisk kontekst, formålet med mekling og ambivalensen som regjerer i synet på barns deltakelse i mekling. Det er ulike forklaringer på hvorfor barn, i så liten grad, har blitt hørt i mekling. En av forklaringene handler om meklers usikkerhet i forhold til *hvordan* inkludere barna. I internasjonal litteratur deles mekling i hovedsak inn i to modeller. ”Child-inclusive mediation” og ”child-focused mediation” (McIntosh, Wells, Smyth & Long, 2007). Datamaterialet som ligger til grunn for denne oppgaven, er samlet inn i tilknytning til utprøvingen av meklingsmodellen ”Barn i Mekling” (BIM, 2016), som bygger på en ”child-inclusive” modell. BIM ble utviklet i 2012 og anvendes i dag av et betydelig antall meklere i Norge (Strandbu og Thørnblad, 2015). Siden jeg har basert meg på datamateriale fra BIM-meklinger, vil jeg derfor avslutningsvis redegjøre kort for BIM-modellen og forskningsprosjektet ”Høring av barn i mekling”. Hensikten med kapittel 2, er å presentere bakgrunnen for problemstillingen og gi leseren en oversikt over hvilke forhold og tidligere forskning som er lagt til grunn for oppgaven som helhet.

I kapittel 3 vil jeg redegjøre for det teoretiske rammeverket jeg har valgt for å belyse min problemstilling. I første del vil jeg redegjøre for barneperspektivet som et mangfoldig begrep hvor jeg har latt meg inspirere av Skivenes og Strandbu (2005) sin beskrivelse av barneperspektivet bestående av tre komponenter. Videre har jeg diskutert hvordan konflikt mellom foreldre kan få alvorlige konsekvenser for barna. Avslutningsvis i dette kapitlet har jeg sett på hvordan barnevernet stiller seg til disse sakene.

I kapittel 4 presenteres den metodiske tilnærmingen til problemstillingen. Som vitenskapsteoretisk fortolkningsramme har jeg valgt en hermeneutisk tilnærming til datamaterialet, hvor det handler om å forstå helheten ut fra delene og delene ut fra helheten. En slik tilnærming til materialet muliggjør å kunne se forbi teksten å komme med en fortolkning på hva barnas budskap egentlig er et uttrykk for.

I kapittel 5 vil jeg presentere og analysere empirien – ”barnas budskap til foreldrene, i meklingsaker hvor barnevernet er involvert”. Jeg bruker sitater fra barnas budskap for å forsterke og vise barnas tanker og følelser som fremkommer i budskapet.

I kapittel 6 vil jeg diskutere de empiriske resultatene i forhold til teorien, og i siste del komme med en avsluttende kommentar og noen refleksjoner om veien videre.

Kapittel 2. Bakgrunn

Fokuset på barns rett til å bli hørt i meklingsprosesser, har ført til et skifte i meklingspraksisen ved at barn i større grad involveres når foreldrene flytter fra hverandre. Skiftet kan både sees i sammenheng med ytre politiske føringer og en generell økt bevissthet på barns rett til å delta aktivt i prosesser som angår dem.

2.1 Mekling i en historisk kontekst

Coogler (1978) var en amerikansk psykolog og advokat som begynte sin ”mekler praksis”, med å tilby nøytral bistand i skilsmisseprosesser. Coogler blir regnet som en pioner i meklingsfeltet og hans intensjon var å hjelpe, slik at partene selv kunne komme frem til avtaler i forhold til skilsmissen. Cooglers modell var sterkt saks-og avtaleorientert, i likhet med en annen pioner Haynes (1978). Økonomiske spørsmål var sterkt rådende for begge modellene, men Haynes rettet i tillegg en viss oppmerksomhet mot psykologiske forhold og foreldreskapet. Felles for Coogler, Haynes og andre som kan kobles til meklingsprosesser i sin tidlige fase var et forhold til meklingsprosesser, som en tydelig kontrollert prosess (Tjersland & Gulbrandsen, 2010).

De stramme retningslinjene for gjennomføringen av mekling, står i kontrast til dagens mangfoldige tilnæringer og meklingsmodeller (Ekeland, 2010⁶; Tjersland & Gulbrandsen, 2010) og det er vanskelig å gi en kort og konkret redegjørelse fra meklingsens tidlige utspring, til den meklingsordningen vi kjenner i dag. Bare i Norge er mekling obligatorisk for (alle) foreldre med barn under 16 år. I andre land er det lignende tilbud, men disse er frivillige (Sintef, 2011). Formålet med dagens meklingsordning er å hjelpe foreldrene til å komme frem til en skriftlig avtale om foreldreansvar, bosted og samværsordning, som er til det beste for barnet. Samtidig er det et økt fokus på å innlemme barn i meklingsprosessen. Temaet og fokuset på barna i meklingsammenheng, – er aktuelt både nasjonalt og internasjonalt (Haaland, 2002; Tjersland & Gulbrandsen, 2010).

2.2 Formålet med mekling

Et sentralt formål med meklingen er å hjelpe foreldrene til og komme frem til avtale om foreldreansvar, barnets bosted og samværsrett (Nordhelle, 2006; Sintef, 2011). Ved mekling om disse forholdene, regnes prinsippet om barnets beste som et avgjørende prinsipp (Skjørten, 2010) og meklerens oppgave er å veilede foreldrene til å ta valg og avgjørelser til barnets beste⁷. Mekler skal være nøytral i betydningen ikke-dømmende og har ingen autoritet til å fastsette løsninger (Nordhelle, 2006). Etter meklingstimen skrives det ut en meklingsattest med gyldighet på seks måneder. Meklingsattesten er nødvendig ved søknad om separasjon og andre trygdeordninger, som for eksempel utvidet barnetrygd etter samlivsbrudd. Meklingsattesten er også nødvendig i de tilfeller hvor foreldrene ikke kommer til enighet og saken bringes inn for domstolen.

Barnas rett til og bli hørt i beslutninger som omhandler barnet, er blitt et sentralt tema i diskusjonen rundt barns deltakelse i mekling. Barnets rett til å bli hørt av mekleren er ikke lovregulert verken i meklingsforskriften eller barneloven, og det er i Norge bestemt at det er opp til den enkelte mekler om barna skal trekkes inn⁸. Dette på tross av at barna i stor grad er hovedpersonene det mekles om. Mekler er likevel pålagt å informere foreldrene om deres plikt til å høre barnet, jamfør barneloven (barneloven § 31).

⁶ Ekeland, 2010: viser til en stor variasjon i modeller og tilnæringer til mekling, i artikkelen "Mekling-en kontekstuell modell".

⁷ Forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven, 2006.12.18 nr. 1478 (QBLD)

⁸ St.meld. nr. 29 (2002-2003) Om familien – forpliktende samliv og foreldreskap.

Antallet meklingsaker har falt noe (4%), fra 2014 til 2015 (Bufdir, 2015 s. 40), men samtidig vet vi at i 2014 var antallet nye meklingsaker i familievernet over 17 000, og antallet barnelovsaker som ble brakt inn for domstolene er like over 2700 saker (Bufdir, 2015). Barnelovsmeklinger omhandler mekling før en eventuell rettslig behandling og bruddmekling handler om de tilfellene det er snakk om oppløsning av ekteskap/samboerskap. I de tilfeller hvor det er snakk om barnelovsmeklinger, er det også ofte snakk om et høyt konfliktnivå mellom foreldrene (Ekeland & Myklebust, 1997). Med den økte forekomsten av samlivsbrudd kan dette sannsynligvis føre til at flere barn og unge utsettes for konflikter mellom foreldrene. Konflikter mellom foreldre er blant de viktigste årsakene til psykiske og sosiale problemer blant barn som ikke bor sammen med begge foreldrene (Thuen, 2004, Bufdir, 2015). Mekling kan i dette henseende være med på å forebygge og redusere konflikter og slik sett være med på å bedre situasjonen for barn når foreldre går i fra hverandre (Folkehelseinstituttet 2012:2). Konsekvenser av foreldrenes konflikt og i hvilken grad det kan påvirke barna, vil jeg komme nærmere inn på i kapittel 3.

2.2.1 Barnets beste

I følge Haugli (2012) er barnets beste barnekonvensjonens mest sentrale begrep og det fastslås i konvensjonen at hensynet til barnets beste skal komme i første rekke og være et grunnleggende hensyn ved alle tiltak som gjelder barn. Likevel er det ikke i alle forhold en felles enighet om hva som inngår i prinsippet om barnets beste. Dette kan gjøre håndteringen av begrepet utfordrende, da det vil variere hvilke forståelse, verdier og handlinger som ligger til grunn i fortolkningen av begrepet. Som vi vil se, er barnets beste et prinsipp som løftes frem og diskuteres gjennom hele oppgaven.

Sett i sammenheng med foreldrenes meklingsamtale, blir barnets beste diskutert utfra hvilke løsning om foreldreansvar, bosted og samværsordning som er best for barnet. Hvordan barnets beste blir presentert i denne settingen, har til nå vært igjennom foreldre og mekler. Som jeg vil diskutere senere i oppgaven, vil det være vanskelig å snakke om hva som er til barnets beste, uten å bringe inn barnets egne meninger og tanker.

2.2.2 Barns rett til deltakelse gjennom medvirkning og medbestemmelse

I 2003 ble FNs Barnekonvensjon (1989) inkorporert gjennom menneskerettsloven i norsk lovgivning og dermed bindende for norsk rett. Med inkorporeringen ble også aldersgrensen for barns rett til å bli hørt, senket fra 12 til 7 år. Dette for å sikre at de minste barna også blir sett og hørt. Norge er hittil det eneste landet som har lovbestemt barns rett til å uttale seg, fra de syv år (Skjørten, Barlindhaug & Lidèn, 2007). Det diskuteres om det å sette en nedre aldersgrense er med på å svekke, fremfor å sikre barnets rettigheter. I vårt naboland, Sverige, blir barns rett til å uttale seg vurdert utfra modenhet og alder. Argumentene mot å fastsette en aldersgrense, omhandler frykten for at fokuset på de barna som er mindre enn syv år vil bli svekket (Skjørten, Barlindhaug & Lidèn, 2007, s. 79; Sintef, 2011). På den andre kanten er det ment at barn i alle fall blir hørt fra denne alderen, og at aldersreguleringen ikke skal fungere som en fare for å utelukke de yngre barna (Veileder Q15/2004).

Mekling er pålagt foreldre som går i fra hverandre. Diskusjonene om barn burde delta er mange, og hovedargumentene har kretset rundt de voksnes beskyttelsesbehov ovenfor barna. Hva er det vi skal beskytta barna mot i mekling? Tror vi at barna kan ta skade av hva de får vite i meklingstimen? Eller, sagt på en annen måte; hvordan kan vi være så sikker på at barna ikke vet det allerede og at skaden de eventuelt får, er en konsekvens av at de ikke blir hørt og får sagt sitt syn på saken. Sandberg (2012) argumenterer med at barn kan komme styrket ut av slike samtaler, om de er tilpasset barnets alder og modenhet, og situasjonen barnet befinner seg i.

Det er godt dokumentert at vedvarende konflikter mellom foreldre etter skilsmisse tar oppmerksomheten bort fra barnas behov og reduserer deres livskvalitet og utviklingsstøtte (Haaland, 2002, s. 33). Hvis barn er med i mekling, vil de selv kunne bidra til å rette oppmerksomheten mot seg selv, og sine behov. På den andre side, kan det diskuteres hvorvidt barn burde delta, hvis det vil utgjøre en fare for barnets sikkerhet. Å ta en slik forbeholdning som mekler, vil være vanskelig da slike forhold ikke nødvendigvis vil komme frem før selve meklingsmøtet. I så fall vil meklers bekymring, utløse meldeplikt til barnevernet⁹ og eventuell

⁹ Lov om familievernkontorer §5, 5a og 10 meklers meldeplikt til barnevernet Ekteskapsloven. Lov 04. Juli 1991 nr. 47 om ekteskap.

akutt inngripen ved behov. Sett i dette lyset kan barnets beste i enkelte saker, forutsette at det bedre sikres ved at barnet deltar på meklingen.

I meklingssammenheng er det i utgangspunktet foreldrenes ansvar å høre barnet (rundskriv Q-02/2008 s. 6), men nettopp i denne sammenhengen er det ikke gitt at foreldrene klarer å ”se” barnets behov og ønsker. En bekymring er at voksnes fokus og perspektiv er et annet enn barnets, og at voksne definerer situasjonen ut fra sitt ståsted, og ikke barnets (Haugen og Rantalaiho, 2010).

Barns rett til å bli hørt i alle forhold som omhandler barnet, er formulert i FN's konvensjon om barns rettigheter (1981) artikkel 12 og i Norges lover reflekteres dette blant annet i barneloven (§ 31, rett for barnet til å være med på avgjørelser) og barnevernloven (§ 4-1, hensynet til barnets beste). Barneloven § 31 lyder som følger:

”Barn som er fylt sju år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkt, skal få informasjon og høve til å seie meininga si før det blir teke avgjerd om personlege forhold for barnet, mellom anna om foreldreansvaret, kvar barnet skal bu fast og samvær. Meininga til barnet skal bli vektlagt etter alder og modning”.

At barns rett til å bli hørt, er lovbestemt, tydeliggjør barns rett til å delta i saker som omhandler barnet og vektlegger et anerkjennende syn på barn som selvstendig individer (Sandberg, 2012). Barnets rett til å bli hørt omfatter også barnets rett til medvirkning og medbestemmelse, hvor barnets synspunkter skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet. Barnekonvensjonens artikler gir ikke barnet rett til selvbestemmelse i beslutninger som angår barnet, men barnets synspunkter skal tillegges ”behørig vekt” (Sandberg, 2012; Haugli, 2012). Skillet mellom medbestemmelse og selvbestemmelse kan for noen være uklart, og jeg vil diskutere dette nærmere i neste avsnitt.

Usikkerheten rundt hva som ligger i barns rett til medbestemmelse, synes å virke noe hemmende for praktiseringen av barnets rett til å medvirke og bli hørt (Bendiksen og Haugli, 2014). Medbestemmelsesretten kan i noen forhold bli forvekslet og forstått slik at barnet skal få bestemme selv, men medbestemmelse handler om barnets rett til å bli sett og hørt i forhold som angår barnet. Barnets synspunkter skal bli lyttet til og vektlagt utfra barnets alder og modenhet. Ofte uttrykker barn at det viktigste er å oppleve å få ta del i egen ”sak”, og at det de sier blir tatt på alvor (Gamst, 2011), ikke at de nødvendigvis skal bestemme utfallet av saken. At barnet har medbestemmelse omhandler også at foreldrene skal høre hva barnet har å

si før de tar avgjørelser om personlig forhold for barnet (Bendiksen og Haugli, 2014, s. 80). Det er fortsatt foreldrene som har den endelige bestemmelsesretten, men det ligger føringer som innebærer at retten skal utøves ut fra barnets interesser.

Det er ikke sikkert at alle barn er opplyst om hvilke rettigheter de har, når det er foreldrene som skal skilles eller flytte fra hverandre. Å gi informasjon til barn kan være en måte for mekler å trygge barnet på, og med det åpne opp for at barnet kan dele av sine tanker og meninger rundt hvordan de selv opplever situasjonen de står i. Som vist til over er det viktigere for barn å få ta del og bli lyttet til (Gamst, 2011; Sanberg, 2012).

Intensjonen med å la barn være deltaker og informant om eget liv, er ikke å bruke barnet til å gi fra seg informasjon det ikke ønsker å gi, men gi det mulighet til å komme med sine opplevelser, synspunkter og vurderinger (Gamst, 2011 s. 27). Dette vil gi en mer helhetlig forståelse av barnets situasjon og et rikere grunnlag når beslutninger rundt barnet skal bli tatt.

2.2.3 Behov for beskyttelse versus Rett til å bli hørt

I 2013 ble barneloven endret på tre punkter (Prop. 85 L (2012-2013)). Det ble gitt en skjønnsmessig regel om at barn yngre enn syv år skal få uttale seg dersom de er i stand til å danne seg egne synspunkter (se 2.2.2). Det understrekes at det er viktig at det er gode fagfolk som skal snakke med barna og innhente opplysninger fra barn. Det andre punktet er at barn også skal få uttale seg om foreldreansvaret og samvær, ikke bare om hvor det skal bo fast. Disse to endringene kan tolkes som en måte å tilnærme seg og strekke seg etter Barnekonvensjonen, da konvensjonens artikkel 12, ikke har noen nedre aldersgrense i forhold til å høre barn. Den siste endringen omhandler at barn har krav på tilstrekkelig og alderstilpasset informasjon om forholdene før det uttaler seg (Bendiksen og Haugli, 2014). Utgangspunktet for etableringen av dagens meklingsordning var en bekymring for at mange foreldre gikk fra hverandre uten å snakke om samarbeidet omkring barn (Strandbu, 2011 s. 138).

Den pågående debatten rundt barnet og barnets rettigheter er med på å åpne dører til at barn får delta på mekling hvis de selv ønsker det. Ambivalensen i dette omhandler hensynet til barns behov for beskyttelse på den ene siden, og barnets rettigheter som selvstendig individ på den andre siden. Dette er blant annet drøftet av Skjørten, Barlindhaug & Lidèn (2007, s.

78). ”Barnet på den ene siden er et individ med rett til å skape sitt eget liv og samtidig et objekt som de voksne investerer omsorg, tid, penger og drømmer i”.

FNs Barnekonvensjon (1989) likestiller barns rett til og bli hørt, med barns rett til beskyttelse og omsorg, noe som innebærer at man må fokusere både på deltakelses- og omsorgsperspektivet når vi snakker om høring av barn. Dette vil ifølge Haaland (2002) også få konsekvenser for hvordan vi møter barn i sammenhengen samlivsbrudd og mekling.

Opdal (2002) omtaler dette som et paradoks, hvor barnet som subjekt med rett til å delta havner i konflikt med synet på barn som objekt med behov for beskyttelse. Samtidig sier Opdal at man kanskje kan leve med dette paradokset, hvis det kan fungere som en påminner på hva barn trenger for å utvikle seg til å bli et fullverdig menneske (2002).

2.3 Barns deltakelse i mekling

Diskusjonene rundt hvilken plass barnets rett til og bli hørt og barnets beste har i meklingsrommet er mye diskutert. Ligger det til rette for at prinsippene om barnets rett til og bli hørt, og prinsippet om barnets beste vil bli ivaretatt i meklingsrommet? I en undersøkelse gjort av Ekeland og Myklebust (1997, s. 153) fant de at barn var direkte involvert i 2% av meklingene. I 12% av tilfellene hadde foreldrene, i etterkant av meklingen, etterspurt barnas mening på spørsmål som var kommet opp. Kun i 2% av meklingene handlet det om at barna ikke ville delta. I rapporten fra Sintef (2011), som tidligere nevnt, fant man at barn ble hørt i 4% av meklingene, og i 40% av sakene hadde det ikke blitt snakket om hva foreldrene trodde barna ville tenkt og ønsket. En av grunnene til at barnets deltakelse er så liten kommer til uttrykk i undersøkelser der meklere gir uttrykk for at de er usikre på hvordan inkludere barnet i mekling (Sintef, 2011).

På tross av barns rett til deltakelse gjennom medvirkning og medbestemmelse, viser undersøkelser at det fortsatt er en vei å gå når det kommer til å inkludere og høre barn. Fra den landsomfattende evaluering av meklingsordningen (Sintef, 2011), fremkom det at meklere i 38% av sakene ikke hadde informert foreldrene om barnets rett til å bli hørt og evalueringen viste at barnets perspektiv fikk liten plass. Det ble ikke registrert noe informasjon om barna det var meklet om, heller ikke var det gjort noen vurdering om avtalen foreldrene ble enige om, ivaretok prinsippet om barnets beste. Barnets deltakelse ble ikke drøftet i 59% av sakene, og i 35% ble barnets syn i liten grad eller ingen grad, drøftet. Når

mekler i flere saker ikke har informert foreldrene om deres plikt til å høre barna, og ikke snakket med foreldrene om barnas meninger, er det vanskelig å vite om barnet faktisk har blitt hørt. I en landsdekkende survey blant meklere, rapporterte nesten 90% at de sjelden eller aldri hørte barn i mekling (Smørdal og Thuen, 2004). Samtidig som disse tallene er veldig lave viser tall fra årsrapporten til Bufetat at barn i litt større grad ble inkludert i mekling i 2015 (Bufdir, 2016). Familievernet viste til at barn i 8,4 % av sakene var blitt hørt.

Tallene ovenfor viser at til tross for økt fokus på å høre barn, har det ikke ført til spesielt stor deltakelse av barn i mekling. En av de viktigste årsakene, som fremkommer i flere undersøkelser er at mekler ikke føler seg trygg og kompetent nok til å snakke med barn. I forlengelse av dette viser undersøkelser at mange meklere er villige til å inkludere barn i mekling, hvis de kan lære seg gode metoder for dette (Haugen og Rantalaiho, 2010; Smørdal og Thuen, 2004). En annen grunn til at meklere ikke inkluderer barn i større grad, er utfordringen med for liten tid. Dette kommer frem i undersøkelse gjort av Haugen og Rantalaiho (2010, s. 116), men også meklere som Barneombudet (2012) har vært i kontakt med.

På spørsmål om hva mekler mener er den største utfordringen med dagens meklingsordning, omhandlet 15% av svarene; det å høre barn i meklingen, det å involvere dem mer direkte i meklingen, samt barns medvirkning i prosessen (Sintef, 2011). Det finnes mange ulike meninger og å høre barn direkte i mekling, blir i noen tilfeller benevnt som en ny ”trend” og undersøkelser viser at ikke alle meklere er for denne trenden (Sintef, 2011; Gulbrandsen & Tjersland, 2010).

Som vist til over kan det være ulike grunner til den lave deltakelsen av barn i mekling. Hvordan man tolker og forstår lovens ordlyd kan også være avgjørende for barnas deltakelse. At barn skal ”bli hørt”, kan oppfattes og mistolkes dit at barnet har en passiv rolle i prosessen. Uttrykk som rett til å uttale seg eller rett til å komme til ordet, blir derfor ofte brukt synonymt, -for å vektlegge barnets aktive (deltaker) rolle (Sandberg, 2012). Rett til å ”bli hørt” legger samtidig trykk på at noen har ansvar for å lytte til barnet. Å se og høre barnet, fordrer at den voksne anser barnet som et meningsbærende subjekt, og ikke som et objekt for voksnes beskyttelse (Strandbu, 2011). Barnet er avhengig av at en voksen lytter og søker å forstå utfra barnets perspektiv.

Tjersland og Gulbrandsen (2010) løfter frem forhold som kan være med å fremme barnets deltakelse i mekling. Ved å delta får barnet mulighet til å sette ord på hva det synes er

vanskelig eller uforståelig i sin situasjon. Barnet får mulighet til å snakke med noen utenforstående, som hvor mekling slikt sett, kan virke som en form for terapi for barnet i foreldrenes skilsmisse/brudd prosess. Der hvor forholdene er uklare for mekler og hun behøver å undersøke saken nærmere, vil en samtale med barnet kunne bidra til at mekler får bedre kunnskap og er bedre rustet til å veilede foreldrene. Demokratiske forhold som omhandler barnets rett til å delta og ha en mening om forhold som angår barnet og i et fjerde forhold, som vist til under kapittel 2.2, barns deltakelse kan virke konfliktdepende i mekling hvor det er en pågående konflikt mellom foreldrene (Tjersland & Gulbrandsen, 2010).

Med barn deltakende i meklingssamtalen, må mekleren utforske ikke bare foreldrenes virkelighetsoppfatninger, men også den oppfatningen barnet har av virkeligheten. På denne måten blir det flere subjektive virkeligheter, hvor alle har krav på, og krever sin plass (Nordhelle, 2006). Det kan tenkes at foreldre i større grad enn barna, vil kreve sin plass i mekling og for mekler kan dette være en utfordrende oppgave. Hvis mekleren lykkes i at foreldrene ser at de ikke er alene om å ha monopol på å oppfatte virkeligheten (Nordhelle, 2006), kan fokuset på barnets virkelighet bli tydeligere.

Jeg har til nå diskutert formålet med dagens meklingsordning, samt vist til tall som er beskrivende for hvor mye barn, frem til i dag, har blitt hørt i mekling. Jeg har samtidig belyst ulike meninger om det å inkludere barn, og hvordan det kan påvirke barna. Jeg vil i fortsettelsen drøfte ulike måter å inkludere barn på i mekling, samt presentere BIM-modellen som en mulig måte.

Det er ulike måter å inkludere barnet i meklingen. Foreldrene kan snakke med barna å ta det med seg videre i meklingen, mekler kan snakke med barn og foreldre, eller med barna alene, hvor mekler i etterkant formidler barnas budskap til foreldrene (Strandbu og Thørnblad, 2015). I internasjonal litteratur deles i hovedsak mekling inn i to ulike modeller. ”Child-focused mediation” og ”child-inclusive mediation” (McIntosh et al, 2007). ”Child-focused mediation” er en modell hvor mekleren samtaler om barnet med foreldrene i forkant av meklingen. På denne måten blir barnet indirekte inkludert ved at mekler på et generelt grunnlag, informerer om hvordan samlivsbrudd og konflikt mellom foreldre kan påvirke barna. I denne modellen er det meklerens oppgave å fremme barnet og barnets perspektiv. Målet er at barnets stemme skal bli hørt, men når barnet ikke direkte er involvert, kan det diskuteres om det blir på et for generelt nivå? Den andre modellen, ”child-inclusive mediation”, handler om at barnet på ulike måter direkte blir inkludert i meklingen. Med ”child-

inclusive mediation” er målet å utforske barnets perspektiv, opplevelser og tilpasning til livet slik det er nå. I metodene McIntosh et al (2007) beskriver, utføres samtalen av en spesialisert barnekonsulent, ikke en mekler. Mekleren er her en nøytral part. I etterkant av samtalen møtes foreldrene, barnekonsulenten og mekler, hvor barnekonsulenten er barnets stemme og skal løfte frem barnets behov.

Hvis vi sammenligner modellenes ulike inkluderingsmetode av barn, kan vi si at inkludering igjennom ”child-focused mediation”, er bedre enn mekling hvor barnets stemme ikke er representert i noen form. En annen diskusjon omhandler hvorvidt mekleren klarer denne oppgaven, å fremme det enkelte barnet, når det snakkes ut fra en generell kunnskapsramme om barn. McIntosh et al (2007) viser til at ”child inclusive” fungerer bedre enn ”child-focused”, nettopp på grunn av at foreldrene finner det enklere å forholde seg til synspunkter og meninger som kommer fra barnet selv, enn en generell beskrivelse fra mekler.

2.3.1 BIM-modellen

Meklingsmodellen ”Barn i mekling” (BIM) er utviklet ved Grenland familiekontor, og har som mål å legge til rette for høring av barn ved mekling mellom foreldre (Bufdir, 2016). At barn deltar i mekling reiser en rekke problemstillinger knyttet til ivaretagelse av barn, hvordan barnets deltakelse påvirker beslutningen og hvordan en styrket oppmerksomhet mot barnets opplevelser og ønsker påvirker forholdet mellom foreldrene etter mekling.

I BIM blir foreldre som kontakter familievernkontoret med ønske om mekling, informert og anbefalt ”Barn i meklings-modellen”. Hvis de ikke ønsker at barna skal være delaktig, blir de tilbudt ordinær mekling. Modellen legger til rette for at barna får formidle til en mekler det de tenker og mener, og mekleren videreformidler budskapet til foreldrene. På denne måten får barna være deltakende i meklingsprosessen. Barn helt ned til 7 år og opp til 16, får tilbud om å være med, men også mindre eller eldre søsken får delta om de ønsker.

Barna blir invitert til å komme til mekling sammen med foreldrene, hvor mekleren introduserer seg selv og gir informasjon om meklingsprosessen. Mekler spør barna om de vet hvorfor de er invitert med på mekling og informerer videre foreldre og barn om barns rett til å bli hørt når viktige beslutninger som angår barn skal tas. Eksempelvis når mor og far skal flytte fra hverandre. Etter dette går foreldrene ut, og mekler snakker med barna alene. Hvis det er flere søsken, snakker mekler alltid med søsknene sammen. Samtalene med barna

konsentrerer seg rundt tre spørsmål; *hvordan barnet har det, hvordan barnet opplever foreldrenes brudd og eventuelle ønsker barna har*. Mekler skal legge vekt på å bruke åpne spørsmål og barnas ord. Barna skal ikke måtte velge mellom sine foreldre og det blir ikke stilt spørsmål om hvor barna ønsker å bo etter bruddet. Mot slutten av samtalen tar mekleren frem et ”budskapsskjema” og spør barnet om det er noe det vil formidle til foreldrene sine.

På skjemaet skal mekler skrive det barna sier, uten å la seg påvirke av egne tanker og holdninger. I etterkant av dette snakker mekler med foreldrene og forteller om samtalen med barna. Barnets budskap blir da liggende åpent og synlig under hele samtalen. Mekler skal løfte frem budskapet ved å spørre foreldrene som det er noe av det barna har sagt som er viktig å få med i avtalen og med dette som bakgrunn skal foreldrene prøve å komme frem til en samværsavtale.

I følge Haaland (2002) liker ikke barn lange samtaler om vanskelige ting, så samtalen burde derfor være korte og hyppige fremfor lange og sjeldne. I BIM-modellen varer samtalen med barnet mellom 20-30 minutter og den totalt meklingen i ca. 1,5 time. Ut fra Haalands (2002) tidsperspektiv, kan dette tolkes som en passe lang samtale mellom barna og mekler. Avtalen blir presentert for barna i fellesskap med foreldrene og etter endt mekling skrives det ut en meklingsattest.

Noen ganger har familien behov for flere meklingstimer, de får da tilbud om det. Alle familiene som har sagt ja til å delta på BIM får også et tilbud om en evalueringssamtale etter seks måneder. Evalueringsmøtet gjennomføres på lik måte som selve meklingen og foreldrene gjør endringer i avtalen hvis de ønsker det.

Meklingsmodellen blir brukt både ved bruddmeklinger og barnelovsmeklinger og er et delprosjekt av Direktoratets Høykonfliktsprosjekt startet i august 2012 (Bufdir, 2016). Modellen er inspirert av dialogisk samtalemotodikk der det legges til rette for barnets frie fortelling. Målet med denne metodikken er at informasjonen man får, er fra barnets perspektiv og skal gi rom for at barnet kan fortelle fritt om sine erfaringer og følelser (Strandbu og Thørnblad, 2015).

2.3.2 HBIM - et forskningsprosjekt med utgangspunkt i BIM-modellen

”Høring av barn i mekling” (HBIM-studien) er et forskningsprosjekt gjort på bakgrunn av BIM-modellen i samarbeid med fire familievernkantor og Universitetet i Tromsø. Den

overordnede problemstillingen i studien var hvilken betydning har meklingsmodellen ”Barn i mekling” for utfallet av mekling, ressursbruk og brukertilfredshet. Samtidig undersøkes også involveringen av barn i mekling generelt.

Materialet i ”Høring av barn i mekling” er innhentet fra samtlige som mottok mekling etter BIM-modellen i perioden 2012 til 2015, og samtykket til deltakelse i forskning. BIM-meklingene utgjorde 12,1% av alle meklingene ved de fire kontorene samlet i 2014 (Strandbu og Thørnblad, 2015). Totalt er det samlet inn data fra 250 meklingssaker hvor BIM-modellen har vært brukt. Dataen er samlet inn fra 21 meklere og de 250 meklingssakene omhandler 413 barn, i et aldersspenn på 4 til 20 år. Utgangspunktet var at barn mellom 7-16 år skulle få delta i BIM-meklinger, men modellen har gitt rom for at yngre eller eldre søsken som ønsker å være med, skal få mulighet til å delta.

Datamaterialet som er lagt til grunn for denne oppgaven, er et utvalg gjort på bakgrunn av det totale materialet til HBIM-studien. Innsamlingsmetoden og behandlingen av datamaterialet til HBIM, er derfor også grunnlaget for mitt datamateriale. I den sammenhengen fant jeg det mest oversiktlig å presentere og redegjøre for den metodiske fremgangsmåten til HBIM i sammenheng med beskrivelsen av den metodiske tilnærmingen til mitt materiale.

På bakgrunn av det innsamlede datamaterialet har Strandbu og Thørnblad (2015) skrevet artikkelen ”Hva står på spill? Barns deltakelse og budskap i mekling”. Artikkelen tar for seg barnas budskap til foreldrene og vinkler diskusjonen utfra ulike måter å se barnet i meklingssituasjonen.

Forfatterne viser til barnet som deltaker og aktør i sitt eget liv, og avslutter artikkelen med diskusjonen rundt barnets behov for beskyttelse versus barnets rett til å medvirke i egen sak og barnets rett til å bli hørt. Strandbu og Thørnblad (2015) tydeliggjør hvordan dette kan være en utfordring, samtidig som de viser til at hvis barnet blir tatt med og får uttrykke sin mening, kan dette i stor grad være beskyttende for det enkelte barn. ”Vi hevder at barns potensielle sårbarhet i sin alminnelighet ikke kan begrunne at de forhindres fra deltakelse” (Strandbu og Thørnblad, 2015). Dette ønsker jeg å ta med meg videre i den senere diskusjonen, hvor beskyttelse av barnet i noen tilfeller blir en unnskyldning for at barnet ikke blir hørt i forhold som direkte angår barnet.

Artikkelen diskuterer barn som aktører som både påvirkes av bruddet, men også påvirker hva som skjer i etterkant av et brudd (Strandbu og Thørnblad, 2015). Forfatterne har utarbeidet

kategorier som de har delt budskapene til barna inn i. Hver av kategoriene typifiserer utsagnene, og tydeliggjør på denne måten tendensen i datamaterialet. Kategoriene er: ”Oppløsning”, ”bevaring og forbedring”, ”nyorientering” og ”sikkerhet” og beskriver hvordan barn med forskjellige behov og livssituasjoner forholder seg ulikt i meklingsprosessen.

Ut fra kategorien ”sikkerhet”, er det mest fremtredende i budskapene fra barna, ikke selve bruddet, men andre mer eller mindre bekymringsfulle forhold. Budskapene Strandbu og Thørnblad (2015) har samlet i denne kategorien, uttrykker bekymring rundt foreldrenes vilje og evne til omsorg for barna og bekymringer for sin egen sikkerhet. Tema som går igjen er aggresjon/vold, store konflikter og foreldrenes rusbruk. Budskapene i kategorien ”sikkerhet” forteller indirekte og direkte om foreldre som ikke ivaretar barna på en god og omsorgsfull måte. Forfatterne beskriver hvordan den ene forelderen har bidratt til å opprettholde balansen i familien, og hvordan den trues, når foreldrene flytter fra hverandre. ”Barnet skal i fremtiden bo hos eller være sammen med en forelder som ikke i tilstrekkelig grad ivaretar sitt ansvar for barnet, uten den trygge omsorgspersonen til stede” (Strandbu og Thørnblad, 2015).

Kapittel 3. Teori

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for teori jeg anser som relevant i forhold til problemstillingen. Barns deltakelse i mekling og barns rett til å bli hørt, har i løpet av årene blitt et bredt forskningsfelt. Barnet har lenge vært sett på som et objekt med behov for beskyttelse, et syn som nå utfordres av synet på barn som subjekt, med rett til å bli hørt og til å ta del i forhold som angår barnet. Mitt ønske med dette kapitlet er å presentere og diskutere høring av barn i mekling, med utgangspunkt i barneperspektivet som analytisk begrep. Ambisjonen med en slik tilnærming er å synliggjøre at barneperspektivet i mekling til nå, i stor grad har unnlatt å forholde seg til barnets eget perspektiv. Videre ønsker jeg å synliggjøre hvordan barnets beste i enkelte saker forutsetter barnets deltakelse.

Med bakgrunn i en antagelse om at barns deltakelse og barns behov for beskyttelse ikke er motsetninger, men i større grad avhengig av hverandre, vil jeg begynne kapitlet med å redegjøre for barneperspektivet som analytisk begrep. Videre vil jeg prøve å tydeliggjøre forholdet mellom barnets eget perspektiv og barnets beste. Avslutningsvis vil jeg gi en kort redegjørelse for hvilke konsekvenser ”vanskelige meklingsaker” kan få for barn, samt se på barnevernets rolle i møte med disse sakene.

3.1 Barneperspektivet som analytisk begrep

Slik det fremgår av problemstillingen er det barnet og barnets budskap som er i sentrum i denne oppgaven. For å kunne se og forstå hva barnet prøver å formidle har jeg latt meg inspirere av en modell av barneperspektivet fremstilt av Skivenes og Strandbu (2005). Skivenes og Strandbu (2005) beskriver barneperspektivet som et analytisk begrep, som til sammen består av tre komponenter. Den første komponenten synliggjør at barneperspektivet på et strukturelt/kontekstuel nivå vil variere i ulike kontekster, kulturer, i forhold til tid og sted i verden og ut fra gjeldende lands lover. Den andre komponenten synliggjør at voksne i barnets kontekst også opererer med et barneperspektiv – sin egen oppfatning av hva som er barnets beste og sin egen ide om hva barnet selv mener. I forbindelse med mekling vil den voksne være mekleren, representert med sin profesjonelt forankrete viten om barns utvikling, barns reaksjoner på brudd, og andre forhold som kunnskap om barns erfaringer med å leve under et høyt konfliktnivå. Dette vil representere et generelt perspektiv på barn. I tillegg har foreldrene også sin forståelse ut fra både generell kunnskap om barn og sin spesifikke kjennskap til akkurat sitt barn. Foreldrene vil ha meninger og oppfatninger både av hva som er best for sitt eget barn og hva ens eget barn ville ønske. Den tredje komponenten er barnets eget perspektiv. Barnets erfaringer, opplevelser og meninger. I mekling vil barnet med sin deltakelse kunne tilføre sitt perspektiv i meklingsprosessen. Strandbu (2011) diskuterer barneperspektivet opp mot vanskelige beslutninger i forbindelse med familieråd. Jeg har valgt å tolke barneperspektivet ut fra vanskelige beslutninger i meklingsaker.

Når det skal tas beslutninger som er av betydning for et barn, eksempelvis i meklingsammenheng, skjer dette i stor grad i samhandling med en voksen (Strandbu, 2011). Barnets perspektiv formidles til noen, i det de i fellesskap skal ta en beslutning. Denne relasjonsforståelsen av et barneperspektiv skiller seg fra Tiller (1991) og Johansson (2003), som i sine beskrivelser befinner seg på et individnivå når de beskriver barneperspektivet. Per-Olav Tiller tar utgangspunkt i barnet selv i sin tolkning av barneperspektivet: ”Med barneperspektivet tenker jeg først og fremst helt konkret på hvordan verden ser ut for barn. Det er dette som barn ser, hører, opplever og kjenner som deres virkelighet” (Tiller, 1991, s. 72). I denne fremstillingen av barneperspektivet, blir ikke forholdet mellom barnet og den voksne som prøver å se og forstå barnet, tatt med i betraktning (Strandbu, 2011). I følge Tiller

(1988) er det ikke et universelt barneperspektiv, men et perspektiv for hvert enkelt barn. Det er ikke snakk om ett barneperspektiv, men mange. Barn er ikke i stand til selv å gripe barneperspektivet, de er i det (Tiller, 1988). Med denne forståelsen er barn i mekling ”spesialist” på sitt eget liv og den situasjonen barnet befinner seg i. Barnet er eier av sin opplevelse og den voksne kan derfor ikke umiddelbart forstå det samme som barnet, men være på jakt etter det den ikke forstår (Strandbu, 2011).

I BIM-modellen skal barnet få fortelle fritt fra sine opplevelser og erfaringer, spørsmålene er åpne og mekler søker i stor grad å bruke barnas ord i samtalen med barna. Utfra denne måten å samtale på, får barnet fortelle og snakke om det som er viktig for nettopp dette barnet. Meklers jobb blir å søke og forstå utfra den virkeligheten barnet snakker ut fra. Det er naturlig å tenke at barnas budskap speiler barnas opplevelser og følelser rundt foreldrenes brudd, men hvordan dette kommer til uttrykk i budskapene vil variere ut fra barnets behov og forståelsen av barnets egen situasjon. Hvem er det som formulerer barneperspektivet i mekling? Til nå har det i stor grad vært mekler og foreldre, men argumentasjonen går ut på at et barneperspektiv må inneholde barnets perspektiv (Halldén, 2003).

”For å få tilgang til barnets perspektiv er det nødvendig også å forstå den sosiale virkeligheten barnet befinner seg i. Det forutsetter vurdering av de vilkårene barnet lever under, basert på andres forståelse av barnets situasjon. Å innta et helt barneperspektiv innebærer å gå utover barnets selvforståelse og oppfatning og sammenstille informasjonen fra andre om barnet, mens den konkrete meningsrammen er barnets perspektiv” (Gamst, 2011, s. 121).

3.1.1 Barneperspektivet, bestående av tre komponenter

Den første komponenten av barneperspektivet handler om barnets posisjon i samfunnet. Barnets verdi som selvstendig individ løftes frem og blir styrket og beskyttet av rettigheter regulert igjennom konvensjon og lover. Den første komponenten beskriver barneperspektivet som; ”et kunnskapsbasert, kontekstuel, kulturelt og historisk begrep” (Strandbu, 2011, s. 43). I denne sammenheng kan vi trekke relasjon til regulering av barnets rett til deltakelse og medvirkning i forhold som omhandler barnet. Under denne komponenten handler det blant annet om de historiske endringene i synet på barn. Fra en forståelse av barn som må beskyttes, har man i større grad beveget seg over til å se på barnet som selvstendig person (Gamst, 2011; Strandbu, 2011). Barns rett til deltakelse, skal ikke komme i bakgrunn for

barnets rett til beskyttelse, men det kan komme i konflikt med voksnes intensjon om å skåne barn (Haaland, 2002). Å få uttrykke sin mening kan i seg selv være en beskyttende faktor for barnet (Strandbu og Thørnblad, 2015).

Med den utviklingen i synet på barn, samt økende fokus på barns rettigheter som selvstendig individ, vil det også påvirke og endrer barnet i familien (Haaland, 2002). De kulturelle føringene på hvordan man imøtekommer barn, både profesjonelt og i dagliglivet utfordrer det synet vi hadde på barn før. Dette utspiller seg også i stor grad i meklings samtalen, hvor fokuset er på barnet og ikke på foreldrene. Likevel, som vist til innledningsvis, har ikke denne utviklingen styrket barnets deltakelse innenfor mekling i spesiell grad (Sintef, 2011; Ekeland & Myklebust, 1997 & Smørdal og Thuen, 2004).

Den andre komponenten i barneperspektivet som analytisk begrep omhandler perspektivet til ”voksne som ser og erfarer et konkret barn og som er innstilt på å forsøke å finne løsninger som er til det beste for nettopp dette barnet” (Strandbu, 2011, s. 44). For å komme frem til hva som er til et barns beste, fordrer det generell kunnskap om hva som er bra for barn, men også kunnskap og kjennskap til det enkelte barn beslutningen vil ha konsekvenser for. Foreldrene er sentrale i fortolkninger av barnets opplevelser, og i samhandlingen mellom foreldre og barn legges viktige byggesteiner for barnets utvikling og selvforståelse (Haaland, 2002). I meklings sammenheng vil samhandlingen mellom barnet og mekler, og meklers fortolkning også være med å påvirke hvordan barnet tenker og ser sin situasjon.

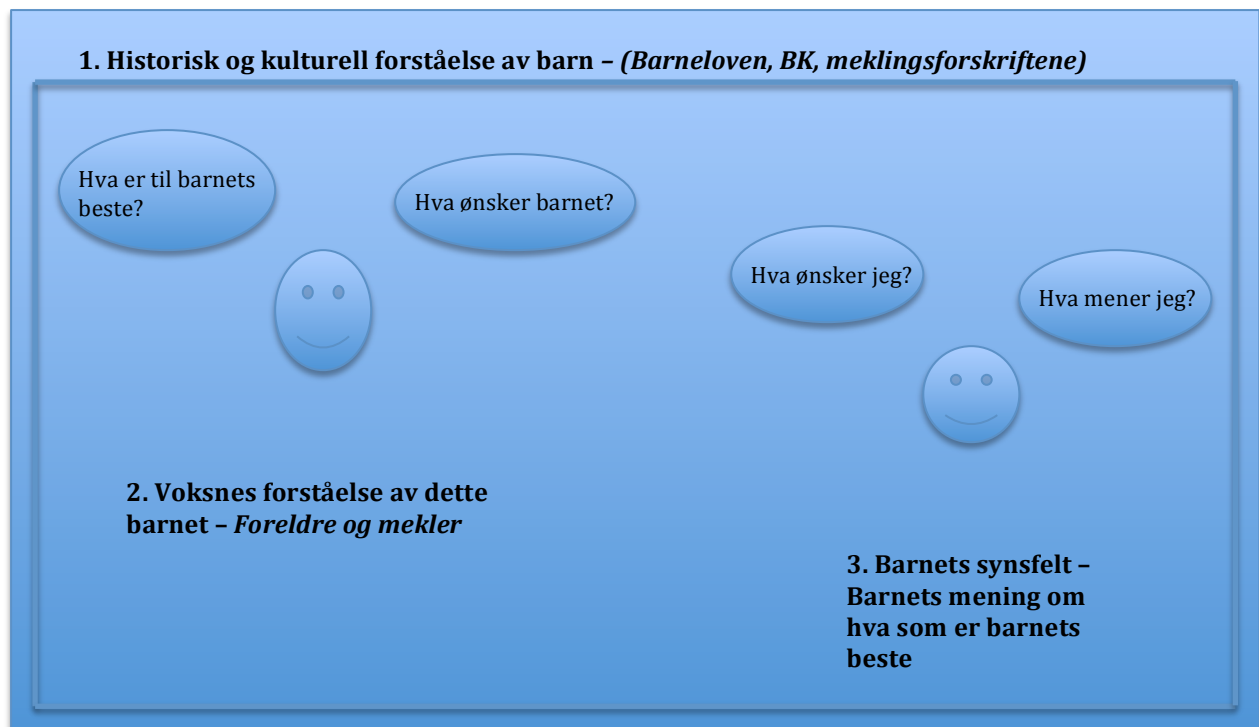
Den voksnes fortolkning av barnet, vil i ulik grad kunne påvirker barnet i sin forståelse av hvordan en hendelse kan bli tolket og opplevd (Haaland, 2002). Sett i sammenheng med mekling kan barnets budskap påvirkes av den voksnes forståelse av familiens situasjon. På denne måten får den voksnes tolkninger stor makt når barn skal fortolke sine egne erfaringer og følelsesmessige tilstander. Barnet vil integrere den voksnes fortolkning i sine egen historie, som neste gang vil være sentral for barnets forståelse av en hendelse. Dette fordrer at foreldrene på en passende og treffende måte er i stand til å fortolker sitt barns uttrykk (Haaland, 2002). Ut fra denne forståelsesrammen vil den voksnes fortolkninger kunne påvirket barnets perspektiv i viktige beslutninger, som for eksempel i mekling når foreldre skal fatte en beslutning i forhold til samvær og bosted.

Den siste, men kanskje den viktigste delen i barneperspektivet, er barnets eget perspektiv. Her snakker vi om barnets meninger, behov og ønsker slik barnet selv ser og opplever det (Strandbu, 2011). Utfra denne forståelsen kan vi trekke tydelige relasjoner til BIM-modellen,

hvor mekler søker å fremme barnets perspektiv ved hjelp av å stille åpne spørsmål, med rom for barnet å fortelle fritt rundt sine opplevelser og sin situasjon. Med en slik tilnærming til barnet viser mekler interesse og engasjement i hva barnet har å fortelle. Formålet med BIM-modellen er nettopp å legge til rette for at barnet skal få snakke fritt. Den tredje komponenten kan vi også relatere til barns aktørskap, som igjen er nært forbundet med barnets deltakelse.

Å forstå barnet som aktør i eget liv, blir forsterket når barnets perspektiv blir representert av barnet selv. På den måten blir barnet et handlende subjekt i sitt liv. For eksempel kan vi si at mekling er et objektivt fenomen, men de enkeltes erfaringer og opplevelse av meklingen er subjektiv. Å se barnet på denne måten, som aktør i sitt eget sosiale liv, og i samfunnet som omgir dem (James & James, 2008), kan bidra til en bredere forståelse av barna og barnets perspektiv. Samtidig er det viktig å være seg bevisst hvordan det enkelte barn er forskjellig og unikt fra et annet, og hvordan barn takler å være sosiale aktører (James & James, 2008).

I beslutningen om hva som er barnets beste, er det viktig at barnets egne synspunkter og meninger blir belyst. Dette handler om at barn kan tenke annerledes om sin situasjon, og det kan være andre ting som barnet anser som viktigere eller mer betydningsfullt enn hva den voksne ser og klarer å forstå. Å la barn få uttale seg om forhold som omhandler barnet, er også for å vise barnet respekt (Strandbu, 2011). Det er frivillig å uttale seg og ikke sikkert at barnet har gjort seg opp en mening, eller at det ønsker å si noe. Dette er ettertrykkelig vektlagt i blant annet barneloven og barnevernloven, hvor det står at barnet ikke er pliktig til å ha en mening om hva det eventuelt skal uttale seg om. Barnet er heller ikke pliktig til å uttale seg, om det ikke vil (Bendiksen & Haugli, 2014). Her handler det også om den informasjonen og kunnskapen barnet har til å kunne danne seg en mening rundt et gitt forhold, noe som er med på å tydeliggjøre hvor viktig det er, at det legges til rette for både informasjon, støtte til meningsdanning og meningsytring.

Strandbu (2011) har laget en illustrert beskrivelse av barneperspektivet og de tre komponentene som ligger til grunn. Jeg har lånt denne illustrasjonen og prøvd å vise hvordan dette også kan være en innfallsvinkel for å forstå barnets perspektiv i mekling.

Denne billedlige beskrivelsen av barneperspektivet viser hvordan de tre komponentene utfyller og er avhengig av hverandre for å kunne gi et helhetlig barneperspektiv.

Innledningsvis i kapitlet antydte jeg at barneperspektivet i mekling til nå, i stor grad ikke har forholdt seg til barnets perspektiv. Forhold som anses som viktig fra barnets perspektiv, vil kunne falle bort hvis det alene er foreldrene som skal beslutte hva som er til nettopp dette barnets beste.

Barna lever med konsekvensene av bruddet mellom foreldrene, både før og i tiden etter bruddet. I følge Barneombudet (2012) er det derfor viktig å se på dette som en pågående prosess for barnet, hvor utfordringene i disse sakene derfor må møtes på en helhetlig måte. Mange barn reagerer med sorg, sinne og fortvilelse når samlivsbruddet blir kjent for dem - det er både vanlig og helt naturlig. Hvordan de på sikt vil takle den strukturelle endringen, kommer an på flere forhold (Barneombudet, 2012 s. 15). Konflikten som vi vil se utfra barnas budskap i utvalget, har en sentral posisjon og påvirker barna på ulikt vis. Hvordan konflikten påvirker kommer an på konfliktens art og grad (Barneombudet, 2012).

3.2 Høykonflikt saker – vanskelige meklingsaker

Begrepet høykonflikt har både i Norge og internasjonalt, blitt brukt i beskrivelse av saker hvor foreldre ikke kommer til enighet om barnefordeling etter ordinær mekling eller hvor det har vært gjennomført barnefordelings sak for domstolene (Rød, 2010; Rød, Ekeland og Thuen, 2008). Høykonfliktsaker blir beskrevet i et spenn fra milde og moderate konflikter på den ene siden til alvorlig partnervold og mishandling på den andre (Ådnanes, Haugen, Mette, Jensberg, Lossius Husum, Rantalaiho, 2011). Når jeg i fortsettelsen vil beskrive høykonfliktsakene, vil det være med utgangspunkt i hvilke konsekvenser konflikt mellom foreldre kan få for barn.

Foreldre skal gi barn trygge og stabile oppvekstvilkår, og det er derfor veldig uheldig når de som skal stå nærmest barnet, er i konflikt med hverandre (Barneombudet, 2012). Konflikter mellom foreldrene er blant de viktigste årsakene til psykiske og sosiale problemer blant barn som ikke bor sammen med begge foreldrene (Thuen, 2004). Endringer i familiestruktur og økt forekomst av samlivsbrudd fører sannsynligvis til at flere barn og unge utsettes for konflikter mellom foreldrene. Et formål med mekling er i så henseende å forebygge og redusere konflikter og igjennom det bedre situasjonen for barna når foreldre går fra hverandre (Folkehelseinstituttet 2012:2).

Fra forskning vet vi at barn har ulike strategier for å mestre hverdagen etter foreldrenes samlivsbrudd. Mens noen barn vil distansere seg fra foreldrenes konflikt, vil andre opptre som meklere mellom foreldrene (Bufdir, 2011). Noen barn føler de må støtte den forelder det tenker det er mest synd på, eller de prøver å styrke den svake med å avvise den andre forelder (Strandbu og Thørnblad, 2015). Andre barn kan komme i den situasjonen at de kjenner ansvar for å hjelpe og støtte sine foreldre. Et forhold som før handlet om at barnet fikk og foreldrene gav kan endres til at barna gir og foreldrene får (Bufdir, 2011). Dette kan bli en uheldig spiral for barnet, hvor dragingen mellom foreldrene kan oppleves slitsomt og krevende (Haaland, 2002). Belastningene det medfører å leve i en krigslignende sone mellom foreldre kan medføre uro og uforutsigbarhet for barnet (Barneombudet, 2012). De ulike konsekvensene barn føler på, tydeliggjør at barnas budskap i mekling er viktig. Budskapene kan kaste lys over forhold som tidligere har kommet i skyggen av foreldrenes konflikter.

Faren for at foreldrene ikke er ”i stand” til å se barna når familien brytes opp, men at fokuset blir på sin egen smerte og nederlagsfølelse, nevnes av Haaland, 2002 som et viktig forhold å være oppmerksom på. Hvis foreldrene ikke ser barna, kan det være en sannsynlighet for at de

vil ha vanskeligheter med å handle ut fra hva som er til barnets beste. Hvis vi velger å forstå det på den måten, kan barns deltakelse i mekling være med å fremme barnets beste, gjennom barnets perspektiv. Hvordan konflikten arter seg mellom foreldrene og egenskaper hos barnet, påvirker hvilke konsekvenser konflikten får for barna som rammes. Det er viktig å merke seg at mange barn som opplever konflikter, klarer seg godt (Haaland, 2002).

Fra barnets perspektiv er det naturlig å bekrefte relasjonen mellom foreldrene. Hvis det er store konflikter mellom de voksne, kan barnet oppleve at deres bekreftelse av relasjonen blokkeres. Eksempelvis hvis barnet smiler til begge foreldrene, kan barnet møte avvisning på denne handlingen (Haaland, 2002).

Konflikten mellom foreldrene kan være mer eller mindre synlig, men uavhengig av hvilken form konflikten har, kan den få store sosiale og helsemessige konsekvenser for barna (Folkehelseinstituttet 2015:3). I de tilfeller hvor kommunikasjonen svikter mellom foreldrene kan informasjon og beskjeder bli sendt mellom barna, noe som kan oppleves som en stor belastning for barna (Barneombudet, 2012). At foreldre klarer å legge til rette for ordninger som er gode for sine barn, er viktig blant annet for at barna skal unngå å føle seg ”fanget” i midten av konflikten.

Det er vanskelig å vite hvor mye eller hvor lite man skal inkludere barna i samlivsbruddet mellom foreldrene. I følge Koch (2008) kan det være like galt å involvere for mye, som å involvere barna for lite. På den ene siden kan man si at samlivsbruddet hører til de voksne, samtidig er det noe som rammer hele familien og også barna. Som nevnt over kan barn lett føle skyld og føle stort ansvar for foreldrene sine (Koch, 2008; Haaland, 2002). Samtidig kan det være godt for barn å få informasjon om det som skjer rundt dem (Koch, 2008). Å involvere barna nok gjør at de kan forstå mest mulig av sin egen situasjon, og på denne måten slippe å dikte opp egne historier på feil grunnlag. Ved å imøtekomme barn, utfra barnets alder og modenhet, vil kunne bidra til at barnet enklere kan bearbeide informasjonen (Haaland, 2002, s. 115) og vil kunne bidra til å forberede barna på familieförändringen.

I følge Koch (2008) burde barna også få uttale seg og si sin mening om hvor de ønsker å bo eller ønsker de har rundt samværsordninger, men fremhever at de ikke skal bestemme.

Likevel virker det som at vi frykter å ta opp dette temaet med barna, i fare for nettopp hvilke konsekvenser det kan få. For barn i familier med store konflikter og hvor forholdene er så bekymringsverdige at barnevernet blir kontakten, kan bosted og samvær være det eneste barna ønsker og trenger å få informasjon om. Koch (2008), Bendiksen og Haugli (2014) og

Skjørten (2010) sier i selskap med flere, at det er viktig å tydeliggjøre denne forskjellen. Ansvar i beslutningene som fattes i mekling, skal ikke hvile på barnets skuldre. Haaland (2002) viser til viktigheten av å tydeliggjøre at det overordnede ansvaret for å ta beslutninger, ligger hos foreldrene. Hvis dette er tydelig for barna, kan det tenkes at de enklere vil og klarer å uttale seg om disse forholdene? At barna kjenner seg trygg på at de kan si hva de tenker å føler, samtidig som de slippe å kjenne på ansvaret ovenfor foreldrene eller situasjonen.

Foreldre i en konflikt vil på hver sin kant kjempe for å få gjennomslag for sin virkelighetsforståelse og sine meninger i mekling. Kampen om hvem som vet sitt eget barns beste, er bare en av mange kamper, som lett kan overskygges av konflikter som ikke direkte omhandler barna. Blant annet kan det handle om økonomi eller kampen om æren. Barnets eget perspektiv i barneperspektivet kan i slike ”vanskelige” meklinger bli et viktig ”korrektiv” til foreldrenes forståelse av hva som er barnets beste. I saker hvor det er snakk om barnets sikkerhet, kan barnets perspektiv bli særlig viktig å bringe frem. Det handler om å søke å innta et ”innefra perspektiv” der det enkelte barnets subjektive virkelighet hentes fram (Gamst, 2011; Strandbu, 2011).

3.3 Barnevernet i de ”vanskelige meklingsakene”

Barneverntjenesten utøver sin virksomhet i skjæringspunktet mellom familiens og samfunnets ansvar for barn og unge (Backe-Hansen, 2004). Barnevernets primæroppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp til rett tid. Barneverntjenestens ansvar for barn og unge er også gjeldende i de tilfeller hvor foreldrene ikke bor sammen og har en konflikt som påvirker og går utover omsorgen til barnet (veileder Q-1211B).

Problemstillingen i denne oppgaven er *barnas budskap i meklingsaker hvor barnevernet er involvert*. I følge Barneombudet (2012) er ofte barnevernet involvert i de mest konfliktfylte barnefordelingssakene. Saksbehandlere i barnevernet uttrykker at disse sakene er utfordrende. Saksbehandlerne gir uttrykk for at de havner i en ”gråsoner” mellom barnevernloven og barneloven (Jevne og Ulvik, 2012). Sakene blir vanskelige fordi barnevernet på den ene siden ikke kan bestemme over barnas samvær eller bosted, fordi dette er forhold som reguleres av barneloven og ikke barnevernloven. På den andre siden skal barnevernet sørge for tiltak som er til det beste for barnet og gripe inn når det er grunn til bekymringer rundt barnas omsorg.

I følge Jevne og Ulvik (2012) sin rapport er saksbehandlere i barnevernet usikker på meklingsaker hvor barnevernet er involvert, fordi de ofte kan tenke at sakene tilhøre familievern og ikke barnevernet. Slik det er i dag, har barneverntjenesten ingen myndighet til å bestemme hvor barnet skal bo eller hvor mye samvær det skal ha, selv om de mener det vil være til barnets beste (veileder Q-1211B). Som nevnt i delkapittel 2.2 kan konflikt mellom foreldrene få store negative konsekvenser for barnets helse og utvikling (Barneombudet, 2012; Haaland 2002; Skjørten, 2010). Det er i stor grad ikke selve bruddet eller skilsmissen mellom foreldrene som er det vanskeligste for barna, men konflikten som kanskje har pågått lenge og fortsetter etter bruddet.

Å kontakte barnevernet ved brudd og barnelovsmeklinger, kan gjøre meklingsprosessen mer utfordrende, men meklere skal i ”sitt arbeid være oppmerksomme på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenestens side. Uten hinder av taushetsplikt skal meklingsmenn av eget tiltak gi opplysninger til barneverntjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt” (Lov om ekteskap § 26 a. Opplysningsplikt til barneverntjenesten) Tilføyd ved lov 17 juli 1992 nr. 100. Jamfør Ekteskapsloven er mekler pliktig til å informere barneverntjenesten om forhold som er bekymringsfulle for barnet. Den videre diskusjonen rundt dette, blir hvordan meldinger fra meklere og familievern blir håndtert av barnevernet.

Ofta kan konflikten mellom foreldre skjule andre bekymringsfulle forhold som barnet lever under. Ser vi slik på det, vil barns deltakelse i meklingsprosess kunne bidra til at mekler i større grad får innblikk i hvordan barnet har det. Både hvordan barnet opplever bruddet mellom foreldrene, men andre forhold vil også kunne komme til syne i meklers samtale med barnet.

Som jeg har diskutert ovenfor, er konflikt mellom foreldre en alvorlig konsekvens for barna. Som vi vil se i fortsettelsen, inneholder barnas budskap både beskrivelser av foreldrenes konflikt, men hvor det også kommer andre bekymringsfulle forhold til syne. Forhold som blant annet er med å gi oss en forklaring på hvorfor saken er meldt til barnevernet.

Kapittel 4. Metode

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for den forskningsmetodiske fremgangsmåten jeg har valgt for å svare på problemstillingen: ”Hvilket budskap har barn til sine foreldre, i meklingsaker

hvor barnevernet er involvert?” Jeg vil gjøre rede for valg av metode og hvordan jeg har gått frem for å analysere materialet. Videre vil jeg beskrive utvalget, valg jeg har tatt undervegs, samt etiske hensyn og utfordringer. Jeg vil reflektere rundt min rolle som masterstudent, før jeg avslutningsvis vil vurdere data i forhold til metodekravene; troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet (Thagaard, 2003).

4.1 Valg av forskningsmetodisk fremgangsmåte

Det overordnede målet med denne studien er å identifisere hva *barns budskap* til foreldrene er, i barnelovs- og bruddmeklingene hvor barnevernet er involvert. Forståelse av barnas budskap kan bidra til en bedre kunnskap om hva barn vektlegger, barns behov og barnas følelser når foreldre i familier hvor barnevernet er involvert, skal til mekling. Med ønske om å oppnå en bred forståelse av barnas budskap, og hvor datamaterialet allerede var samlet inn, falt valget på kvalitativ dokumentanalyse. Gjennom en slik tilnærming var ønsket å få innsikt i barnas forståelse og opplevelse av meklings situasjonen som de befinner seg i.

Jeg har gjort et strategisk utvalg, med utgangspunkt i data fra forskningsprosjektet ”Høring av barn i mekling” (HBIM, som er beskrevet tidligere i kapittel 2.3.2). Jeg vil derfor presentere kort den forskningsmetodiske fremgangsmåten til HBIM, før jeg videre vil redegjøre for det vitenskapsteoretisk utgangspunktet som er lagt til grunn for den videre analysen. Kriteriet for utvalget var at barnevernet var involvert i meklings sakene. Med ”involvert” omhandler det i hovedsak at mekler har sendt bekymringsmelding til barnevernet etter endt mekling, eller at barnevernet allerede var i kontakt med familien da foreldrene kom til mekling.

I denne sammenhengen har jeg vært primært interessert i hva barna sier i sitt budskap, noe som har vært utfordrende når tekst som dette blir tatt ut av sin sammenheng (Halldén, 2003). Skal budskapene bli forstått ut fra hva som står på papiret, eller er det en dypere mening i ordene? Hvilke tanker, følelser og meninger fremkommer i budskapene, samt ligger det motsetninger i hva barna sier? Hvordan jeg metodisk har gått frem for å forstå barnas budskap, har omhandlet en runddans mellom metodisk teori og datamateriale. Dette vil jeg komme nærmere inn på i avsnittet om den vitenskapsteoretiske fortolkningsrammen. Barnevernets involvering som er bakgrunnen for utvalget, har også påvirket hvordan jeg har sett på materialet. Bli relasjonen til barnevernet i disse meklings sakene synlig i barnas budskap, og vil de kunne være forklarende for barnevernets involvering.

4.2 ”Høring av barn i mekling” – et kvalitativt og kvantitativt forskningsprosjekt

”Høring av barn i mekling” er, som beskrevet i kapittel 2.3.2, et forskningsprosjekt utført av forskere ved Universitetet i Tromsø, og undersøkelsen tar utgangspunkt i barn, foreldre og meklers erfaringer fra bruk av BIM-modellen. Jeg vil her i hovedsak fokusere på HBIM sin forskningsmetodiske fremgangsmåte.

I meklers samtale med barna, var det var ikke meklers primære oppgave å samle inn datamateriale, men å samtale med barna i den situasjonen de befant seg i. Mekler skal sikre at barna får uttale seg og gjøre foreldrene kjent med barnas tanker, følelser, vurderinger og ønsker før de inngår avtaler. Variasjonen i alder og modenhet og ulike familiesituasjoner blir tydelig i samtalen med mekler (Strandbu og Thørnblad, 2015), som fordrer at barnet skal bli møtt av en mekler som er kjent og trygg på å samtale med barn (Gamst, 2011; Sandberg, 2012).

I studien er det fire informantgrupper; barn, foreldre, meklere og kontorpersonale på familievernkontoret. Dataen er samlet inn mellom 2012 og 2015, og utgjør et datasett på totalt 250 meklingssaker. Studien tar i bruk både kvalitativ og kvantitativ datainnsamlingsmetode.

Alle som deltok på mekling etter BIM-modellen mellom 2012 og 2015, ved de aktuelle meklingskontorene, fikk forespørsel om å fylle ut spørreskjema. Datamaterialet består av spørreskjema fra barn etter første meklingsmøte og etter evalueringsmøte, spørreskjema utfyllt av foreldre på evalueringsmøtet, og spørreskjema fra mekler etter første møte og etter evalueringsmøte. Mekleren fyller ut skjema på bakgrunn av barnas budskap til foreldrene, barneavtalen foreldrene kom frem til og meklers vurdering av konfliktnivået mellom foreldrene. Etter evalueringsmøtet, fyller mekler et likt skjema, med samme tema. Meklerne, samt kontorpersonalet på de aktuelle familievernkontorene, ble også intervjuet om sine erfaringer med BIM-modellen.

Spørreskjemaene ble samlet inn umiddelbart etter mekling og evaluering, og sendt til Universitetet i Tromsø. Her ble materialet satt i system og transkribert, og gjort tilgjengelig for analyse (Thagaard, 2003). Et tett samarbeid mellom praksisfeltet og forskningen er en styrke for HBIM-studien. Meklingssakene som inngår i studien er merket i meklingsprotokollen slik at det er mulig å henvende seg til foreldre og barn innen de tre første årene etter meklingen.

Som beskrevet i delkapittel 2.3.1 stiller mekleren barna tre spørsmål: *”Hvordan har du det, hva er det som skjer/har hendt og er det noe du vil si til foreldrene dine?”* Barna får uttale seg fritt rundt spørsmålene, og mekler bekrefter overfor barnet at hun har forstått historien til barnet før den skal videreformidles til foreldrene. Dette er for å forsikre seg om at mekler har fått med seg alt som barnet vil si, og at informasjon ikke er feiltolket. Mekler skal så godt det lar seg gjøre, gjengi barnets budskap ordrett på papiret. Hvilken erfaring barnet har med å uttrykke egne tanker og følelser, og om det er kjent med sin rett til å få si sin mening og bli hørt, er forhold som vil kunne påvirke samtalen med barnet.

Jeg har kun tatt for meg hva barna har svart på spørsmålet fra mekler, om det er *”noe du vil si til foreldrene dine”*. Dette er benevnt og kategorisert som *”barnas budskap”* i den videre teksten.

4.2.1 Fra tema, til problemstilling til datamateriale

Da jeg hadde bestemt meg for tema på oppgaven, og avtalt med forskerne som var engasjert i HBIM-studiet, fikk jeg tilgang til alle budskapene som hadde fremkommet etter første samtale med mekler. Jeg satt meg inn i de ulike spørreskjemaene som barn, foreldre og meklere hadde fylt ut etter mekling, og med veiledning fra mine veiledere, kom jeg frem til en problemstilling.

Problemstillingen har endret litt form underveis, fra å romme alle meklings sakene, til å spesifisere seg til meklings saker hvor barnevernet var involvert. Problemstillingen fikk en avgjørende rolle for hvilket datamateriale jeg skulle legge til grunn i oppgaven. Fra et materiale på 250 meklings saker, endte jeg opp på 28 saker hvor barnevernet var involvert. Seleksjonen ble gjort på bakgrunn av spørsmål 9 i spørreskjema til mekler, etter første meklingsmøte (Se vedlegg nr.1 Spørreskjema til mekler, spørsmål 9).

I tillegg til barnas budskap, har jeg også hatt tilgang til meklers kommentarer etter første meklingsmøte med barn og foreldre. (Se vedlegg nr. 1). Jeg har også gjennom spørreskjemaene fått tilgang til meklers vurdering av konfliktnivået mellom foreldrene (Se vedlegg nr.1, spørsmål 8).

Det totale datamaterialet for oppgaven er: Barnas budskap i 28 meklings saker, kommentarer fra mekler og meklers vurdering av konfliktnivået mellom foreldrene. Barnas alder, kjønn og antall søsken har også vært tilgjengelig for meg. Samt hvilken mekling det gjaldt,

bruddmeklinger eller barnelovsmeklinger. En mer inngående beskrivelse av utvalget, er gjort i kapittel 4.4 "Beskrivelse av utvalget".

4.3 Vitenskapsteoretisk fortolkningsramme – å bringe tekst i tale

Fortolkning av data skjer gjennomgående i hele forskningsprosessen. I følge Thagaard (2003) må tolkning og analyse ses som to sider av samme prosess, fordi man ikke kan beskrive og kategorisere hendelsesforløp uten å tillegge hendelsene en mening. I prosessen med å gjennomgå og analysere budskapene til barna er det mange tanker som har dukket opp undervegs. Fortolkning av den kvalitative teksten kan på den ene siden kyttes opp mot mitt teoretiske utgangspunkt, mens på den andre siden vil tendensen i dataen danne grunnlag for den forståelsen jeg som masterstudent vil utvikle i løpet av forskningsprosessen. Dette kan beskrives som et gjensidig påvirkningsforhold, og hvor den vitenskapsteoretiske rammen kan være veiledende og samtidig styrende for den forståelsen jeg som masterstudent vil tilegne meg.

Ut fra en hermeneutisk tilnærming handler det om å forstå helheten ut fra delen og delen ut fra helheten (Gadamer, 2010). Med denne tilnærmingen til datamaterialet forstår jeg alle barnas budskap i utvalget, som en helhet som må forstås ut fra det enkelte barns budskap og det enkelte budskapet må bli forstått ut fra alle budskapene i utvalget. Med denne sirkellignende beskrivelsen, hadde jeg en tanke om at barnas budskap ville tre frem som unike selvstendige budskap, men også at budskapene i fellesskap kunne bidra til en bredere forståelse av hvordan barn innenfor den gitte konteksten tenker, føler, mener og ønsker. "Foregripelsen av helhetens mening blir til en eksplisitt forståelse når delene, som bestemmes ut fra helheten, på sin side også bestemmer helheten" (Gadamer, 2010). Med en hermeneutisk tilnærming mener man at fenomener kan tolkes på flere nivå (Thagaard, 2003). I en forlengelse av dette må barnas budskap bli forstått i lys av konteksten det enkelte barn befinner seg i.

Hermeneutikken fokuserer på et dypere meningsinnhold enn det som umiddelbart fremtrer i budskapet (Thagaard, 2003), noe jeg tenker er et viktig og nødvendig fokus når det handler om budskap og utsagn fra barn. Som diskutert tidligere, kan det være ulike årsaker til at barn sier det de sier. Å umiddelbart nøye seg med det som blir sagt, uten å tenke hva som kan ligge bak, eller hva som kan ha fremprovosert en slik uttalelse, kan gjøre at man mister viktig

informasjon om forhold rundt barnet. Samspillet mellom helhetsforståelsen og kunnskap om delene, som tidligere referert til som en sirkellignende beskrivelse, kalles den hermeneutiske sirkel (Alvesson og Sköldberg, 1994).

Rent praktisk valgte jeg å lese igjennom alle budskapene samlet med en intensjon om at det ville hjelpe meg til en mer helhetlig forståelse av hva barn ønsker å formidle til sine foreldre, i meklingsaker hvor barnevernet er involvert. Videre leste jeg hvert enkelt budskap for seg selv, hvor jeg søkte å tyde og forstå nyanser og særtrekk ved det enkelte barns budskap. På denne måten har den hermeneutiske tilnærmingen til materialet vært som en runddans mellom helheten og delene. Hvis vi retter et kritisk blikk på denne måten å tilnærme seg materialet på, er det i følge Repstad (1998) fare for ensidighet og hvor jeg som fortolker kan påvirke materialet utfra min forforståelse. Dette handler i stor grad om at jeg som masterstudent oppfatter og tolker virkeligheten utfra hvilke briller jeg har på meg, og hvilket subjektivt utgangspunkt jeg har (Schiefløe, 2003).

I en samfunnsmessig forståelse handler en hermeneutisk tilnærming om at en ønsker å forstå og å kunne tolke menneskets subjektive tilværelse, hvor virkeligheten er et subjektivt fenomen, som oppleves og er forskjellig fra person til person (Schiefløe, 2003:51). Med dette utgangspunktet er ikke den sosiale virkeligheten et ytre og objektivt gitt fenomen, og vi vil ikke finne en entydig ”sannhet”. Denne tolkningen omhandler også noe av kritikken av den kvalitative forskningsmetoden, hvor etterprøvbarehet kan være vanskelig å oppnå, nettopp på grunn av manglende objektivitet (Thagaard, 2003; Grimen, 2004). Ved å akseptere at fenomener kan forstås på ulike måter, åpner tilnærmingen også opp for at resultat av forskning kan gi ulike svar og tolkninger.

Objektivitet er et begrep som blir brukt til å skille mellom sak og person. Å si at en beskrivelse ikke er objektiv, er å si at den sier mer om den som lager den, enn den sier om det den skal beskrive (Grimen, 2004). Når jeg for eksempel har beskrevet og tolket barnas budskap, ønsker jeg å få frem hvilke tanker og meninger barna har, og i mindre grad gi leseren en beskrivelse av meg. Hvis min beskrivelse av budskapene i hovedsak speiler meg som person, kan min fortolkning av budskapene bli forstått som en subjektiv beskrivelse (Grimen, 2004). I mitt tilfellet, hvor jeg ikke har samlet inn dataen selv, har jeg fått en ”naturlig” avstand til materialet. Jeg har sett mer behov av å ”adoptere” dataen, fremfor å bekymre meg for om jeg vil klare å være objektiv.

Når barna snakker med mekleren har de allerede gjort seg opp egne erfaringer og dannet seg egne tolkning av det som skjer. Barna videreformidler dette til mekleren på sin måte og med sine ord. Når jeg som masterstudent kommer i etterkant og skal gjøre en ny tolkning av barnas budskap og deres tolkninger av sin situasjon, handler dette om fortolkning av annen grad (Thagaard, 2003). Jeg fortolker barnas fortolkning av sin situasjon. En fortolkning av første grad hadde vært om jeg hadde vært sammen med barnet og fortolket barnets livssituasjon på linje med barnet.

Hovedintensjonen med å velge en hermeneutisk tilnærming til datamaterialet handler om et ønske om å klare å gripe hva som ligger i barnas budskap og skape en forståelse av forhold som tidligere har vært utenfor barns medvirkning. Med hermeneutikkens bilde på sammenhengen mellom delene og helheten, følte jeg at dette var et godt verktøy i prosessen og arbeidet med materialet.

4.4 Beskrivelse av utvalget

Hensikten med all forskning er å kunne generere kunnskap og få mer informasjon om et gitt fenomen. Det betyr også at valg av informanter har et klart mål (Johannessen, Tufte og Kristoffersen, 2006.) Det som ofte kjennetegner den kvalitative metoden, er mye informasjon fra et begrenset antall personer. Denne beskrivelsen passer ikke helt i mitt tilfellet, hvor jeg har hatt forholdsvis mange informanter, og hvor informasjonen i hvert enkelt budskap ikke har vært lengere en maks fem-seks setninger. Likevel finner jeg det som en god metode, hvor jeg føler materialet har fått kommet godt frem. Utvelgelsen er gjort med bakgrunn i problemstillingen, og er avgjørende for hvilke konklusjoner man kan trekke og hvor stor tillit man kan ha til den avsluttende drøftingen.

Fra materialet til HBIM-studien, har jeg trukket ut de meklingssakene hvor mekler har meldt sin bekymring til barnevernet, eller barnevernet var involvert i familien i forkant av mekling. Sistnevnte var aktuelt i 2 av meklingssakene. Dette kalles en strategisk utvelgelsesmetode og er gjort med en hensikt, i motsetning til å søke etter representativitet (Johannessen, Tufte og Kristoffersen, 2006). Jeg har også fått meklers egne kommentarer etter første meklingstime og meklers vurdering av konfliktnivået.

Av de 250 sakene var det 28 meklinger hvor barnevernet var involvert. Dette utgjør en prosentandel på 11,2. I utvalget av de 28 sakene var det totalt 43 barn, med en jevn fordeling

mellom gutter (23) og jenter (20). Barna var mellom 6 og 16 år, med en gjennomsnittsalder på 11 år. Av de 28 utvalgte sakene, var 4 ekteskapsmeklinger, 3 samboermeklinger (7 bruddmeklinger) og 21 barnelovsmeklinger (mekling før en eventuell rettslig behandling). I elleve av meklingsmøtene hadde 2 søsken møtt opp, i to av møtene var det 3 søsken og i de resterende femten meklingsmøtene var det 1 barn som deltok/møtte.

I HBIM-studiet er konfliktnivået målt ved at mekler setter et kryss på en rett linje, dette kalles en visuell analog skala. Linjens begynnelsen representerer "lavt konfliktnivå" (0 %) og linjens slutt representerer "høyt konfliktnivå" (100%). Mekler krysser av på linjen, umiddelbart etter mekling, ut fra hvordan han bedømmer konfliktnivået. Ved gjennomgåelsen av materialet, blir det målt hvor langt opp på konfliktskalaen mekleren har krysset av, og resultatet blir så gjort om til prosent. Konfliktnivået i de 28 meklingsene var oppgitt i 25 av meklingssakene. I 10 av meklingsene ble konfliktnivået vurdert av mekler til over 95%, og i 5 av meklingsene til over 80%. 3 meklere hadde ikke opplyst om konfliktnivå og det var kun 7 meklingsaker hvor konfliktnivået ble vurdert til under 50% (25% av de 28 sakene).

Konflikten er også i noen tilfeller blitt beskrevet på spørreskjema fylt ut av mekler i et eget kommentarfelt og dataen har som nevnt vært tilgjengelig for meg i denne prosessen. Da variasjonen i kommentarene fra meklerne var stor (kommentarens lengde, beskrivelse, aktualitet), har jeg ikke lagt for mye vekt på disse og i hovedsak fokusert på barnas budskap. Ut fra fortolkningen av budskapene, handler det høye konfliktnivået i all hovedsak om foreldrene. Budskapene i materialet vitner om foreldre som har rusproblemer, voldsproblematikk og i to tilfeller har foreldrene kontaktforbud og har fått separat mekling. I et budskap forteller barnet at en forelder har utøvd vold mot den andre forelder og i ett tilfelle kommer det frem av meklers kommentar, at det er bekymring for vold mot barna.

At utvalget utgjorde 28 meklingsaker tenkte jeg ville være overkommelig med tanke på tiden det vil ta å gå igjennom budskapene i hver enkel sak. For å ta hensyn til barna og familiene i utvalget og for å forsikre meg om at noen skal kunne kjenne seg igjen i resultatet, har jeg valgt å endre noe på kjønn og alder ved direkte sitater. Dette vil ikke ha noen innvirkning på resultatet, da endringene som er gjort ikke endrer på innholdet eller materialet.

4.5 Analyse – Organisering og bearbeiding av data

Analyse kan beskrives som en prosess hvor målet er å sortere data for å tydeliggjøre nyanser og variasjoner, og samtidig lage et rammeverk for å formidle innholdet (Johannessen, Tufte og Kristoffersen, 2006). Når utvalget var bestemt, begynte prosessen med å arbeide og å lese igjennom alle budskapene. Mens jeg leste sammenkoblet jeg de enkelte budskapene med alder og kjønn på barna, samtidig noterte jeg løpende ned tanker og inntrykk som jeg satt igjen med etter hvert budskap. Jeg har lest budskapene samlet og hver for seg, flere ganger. Notatene og kommentarene til budskapene har endret seg undervegs, samtidig med min forståelse av hva barnas budskap inneholder. At det kan være vanskelig å få oversikt over informasjonen som ligger i materialet og hvor man skal begynne analysen (Johannessen, Tufte og Kristoffersen, 2006) er noe jeg fikk erfare.

Hvordan jeg valgte å lese dataen, beskrives i følge Johannesen, Tufte og Kristoffersen (2006) som en fortolkende lesning, hvor mitt mål med materialet var å vise hva dataen kan bety og representere. Eksempelvis leste jeg i et budskap at barna bare ville møte faren sin på dagtid. Ut fra konteksten budskapet til disse barna springer ut av, kan jeg til en viss grad anta hva budskapet kan være et bilde på. En fortolkende lesning handler i denne sammenhengen om å prøve og forstå hvordan barna fortolker og forstår sin posisjon og sitt perspektiv i mekling.

Analysen av datamaterialet er i hovedsak temasentrert, som blant annet handler om at fokuset er rettet mot meningsinnholdet i teksten, fremfor hvordan informantene uttrykker seg (Thagaard, 2003). I og med at jeg ikke har hatt noen direkte kontakt med barna og ikke vet hvordan de har uttrykt seg til mekler, kom jeg frem til at dette var en egnet tilnærming til mitt datamateriale. Å få dybdekunnskap om de enkelte temaene, fordrer imidlertid at budskapene fra barna er sammenlignbar (Thagaard, 2003 s. 153). Som nevnt tidligere utgjør datamaterialet svar fra barna, på spørsmålet om barna har noe de vil si til sine foreldre – tolket som barns budskap.

Da jeg gjennomgikk materialet i første runde, kategoriserte jeg materialet ved hjelp av fargekoder. Dette måtte jeg gjøre flere ganger, da jeg ikke umiddelbart klarte å fange hva de ulike budskapene var uttrykk for. Etter noen runder med denne måten å arbeide på, satt jeg igjen med mange kategorier, som jeg listet opp og prøvde å samle under tema jeg følte var dekkende. Det kom raskt til syne hvilke temaer som fanget samtlige av barnas budskap, men også de kategorier som var vanskelig å plassere, gav nyttig informasjon om materialet. Inndelingen av kategorier og temaer gav i tillegg en god oversikt over hvilke mønstre som

gjenspilte seg i de ulike budskapene og ved å gjenta prosessen med å trekke ut kategorier, for så å samle de inn under ulike temaer, endte jeg opp med et mer tydelig og oversiktlig materiale. Temaene ble i hovedsak utarbeidet på bakgrunn av empirien, samtidig som jeg passet på at de hadde relasjon til oppgavens problemstilling.

En utfordring med en analyse som i hovedsak er temasentrert, er å ikke løsrive teksten fra sin opprinnelige sammenheng (Thagaard, 2003 s. 153) og miste det helhetlige perspektivet. Slik forstått, kunne det vært en fare for å tolke teksten i lys av at jeg vet at dette er saker hvor barnevernet er involvert. Dette har jeg prøvd å imøtekomme, ved å være meg bevisst og stille meg åpen for hva materialet skulle ville fortelle. I drøftingen av resultatene har jeg også prøvd å opprettholde et helhetlig perspektiv ved å knytte sitatene opp mot tolkningen av dem og opp mot sammenhengen de er en del av. En positiv vinkling av dette, er at gjenkjennelsesfaren blir mindre. Når ikke barnas situasjon presenteres i sin helhet, er det vanskelig for utenforstående å kjenne igjen barna og også for barna selv, vil det ikke være like lett å kjenne seg igjen i teksten. Sett på denne måten blir det enklere å sikre barnas anonymitet.

I og med at dette er mine tolkninger og min forståelse av hva som ligger i budskapene, må man ta høyde for at noen andre ville kunne tolket dataen på en annen måte (Johannessen, Tufte & Kristoffersen).

4.6 Refleksjon rundt min rolle

Det er viktig å reflektere over hvordan data skapes, spesielt viktig er det å reflektere over betydningen jeg som masterstudent har i denne prosessen (Thagaard, 2003). Både mine holdninger og min forståelse vil ha betydning for hvordan jeg tolker og analyserer dataen. Jeg har tidligere drøftet begrepet objektivitet, i sammenhengen å skille mellom sak og person, dette har også vært i fokus under fremstillingen av materialet.

Personlig kan jeg ikke regne meg som helt nøytral i dette feltet. Jeg er opptatt av og interessert i familieutviklingen som er i samfunnet i dag og hvor interessen for barna har vært i fokus. Jeg har i flere år jobbet med barn som i en eller annen form har hatt kontakt med barnevernet, noe som kan ha påvirket hvordan jeg har fortolket materialet.

Det vil være rimelig å anta at mitt bilde på og erfaring av ”barnevernsbarn”, kan ha hatt innflytelse på min analyse og tolkning av barnas budskap. I den betydning av at jeg gjennom

kontakt med disse barna, har fått kjenne på deres usikkerhet og sårbarhet i de vanskelige situasjonene, der barnevernet blir innblandet. Selv har jeg prøvd å legge disse holdningene og min forforståelse til side, og prøvd å vært så åpen som mulig. Min tolkning vil mest sannsynlig avvike fra barnas forståelse, siden jeg som masterstudent også tolker dataene fra et faglig ståsted (Thaagard, 2003).

4.7 Vurdering av data

Kvalitativ forskningsmetode er bare en av flere måter å oppnå vitenskapelig kunnskap og mange stiller spørsmål til om kunnskapen som innhentes på denne måten holder vitenskapelige mål (Johannessen, Tufte og Kristoffersen, 2006). I etterkant av arbeidet med dataen, har jeg sett at rent metodologisk kunne jeg fått mer fyldig data hvis jeg kunne supplert funnene med dybdeintervjuer med noen av barna. Det ville kunne bidratt til en mer tydelig og detaljert beskrivelse av budskapene. Dette ville også utgjort en mye større og omfattende undersøkelse, og designet av studien ville hatt et annet utgangspunktet og med behov for en annen oppbygning. Datamaterialet var allerede samlet inn da jeg begynte på min studie, noe som også kan diskuteres. Hvordan hadde det påvirket materialet om jeg hadde vært med fra begynnelsen av? Resultatet tror jeg ikke direkte ville vært noe annerledes, i og med at barnas budskap ble bragt frem i samtalen med mekler, uten noen andre tilstede. Hva som kan ha vært utslagsgivende, er imidlertid min tilnærming til datamaterialet. Det kan tenkes at en tilnærming ville vært annerledes, om jeg fra begynnelsen hadde vært inkludert i prosjektet. Bakteppet for oppgaven kunne hatt en annen utforming, som igjen ville preget hvordan resultatene har blitt lest og tolket. Dette er noe jeg verken kan utelukke eller bekrefte. I denne studien har jeg som utgangspunkt å dokumentere, vise og argumentere for de valg jeg har gjort under hele forskningsprosessen. Videre vil det være opp til leseren å selv vurdere forskningens troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet (Thagaard, 2003).

Et viktig mål i kvalitative studier er at forskningen skal oppfattes som *troverdig*. For å skape en troverdig studie er det viktig å gjøre tydelig rede for hvordan du har fremskaffet, behandlet og bearbeidet dataen underveis i prosessen. I dette kapittelet har jeg forklart bakgrunnen for de valgene jeg har tatt, jeg har drøftet det vitenskapsteoretiske rammeverket og forsøkt og gitt en åpen og detaljert fremstilling av fremgangsmåten under hele arbeidsprosessen (Johannessen, Tufte & Kristoffersen, 2006; Thagaard, 2003)

Bekreftbarhet er knyttet til vurderinger av de tolkningene undersøkelsen fører til (Thagaard, 2003:170). Forskeren bør være kritisk til egne tolkninger, og være bevisst at sin erfaring og forforståelse kan påvirke egne tolkninger. Bekreftbarheten kan også belyses gjennom annen forskningslitteratur som gir støtte til egne funn. Jeg har forsøkt å møte kravet om bekreftbarhet ved å være kritisk og oppmerksom på at analysen bygger på min tolkning av empirien. Jeg har også prøvd å finne støtte til noe av funnene i annen forskningslitteratur. Samtidig synes jeg det er verdt å nevne at det er få, eller ingen empiriske studier i Norge som har tatt for seg det som har vært hovedfokuset i denne oppgaven, nemlig barns budskap i meklingsaker hvor barnevernet er involvert. Det er likevel gjort flere undersøkelser som har vært viktige og relevante for å styrke bekreftbarheten av resultatene.

Metodekravet om *overførbarhet* handler om at den forståelsen som utvikles innenfor et studie, også kan være relevant i andre studier (Thagaard, 2003). Budskapene kom fra totalt 43 barn, fra til sammen 28 meklingsaker. Slik sett gjør utvalgets størrelse at det er vanskelig å trekke slutninger til andre barn utenfor studien, men studien fremmer likevel verdien og viktigheten av at barn får ta del i meklingsprosessen og at barn får komme til uttrykk og vil slikt sett kunne være relevant i andre forskningssammenhenger.

Kapittel 5. Presentasjon av empiri

I de foregående kapitlene har jeg redegjort for det teoretiske rammeverket og mine metodiske tilnærminger til datamaterialet. I dette kapitlet vil jeg tydeliggjøre hovedtendensen i empirien, fellestrekk og variasjon i materialet.

Innledningsvis *stilte jeg spørsmål om hva barnas budskap til foreldrene var, i meklingsaker der barnevernet var involvert*. Jeg har tidligere forklart hva jeg i denne sammenhengen legger i begrepet involvert. Kort fortalt omhandler det at mekler har meldt sin bekymring til barnevernet etter meklingsamtale, eller at barnevernet har hatt kontakt med familien i forkant av meklingen. En fremtredende tendens i materialet er at samtlige av barna har en mening og et ønske i forhold til fremtidig bosted og samvær. En annen tendens som blir tydelig, er barnas bemerkninger om foreldrenes krangling. Jeg har valgt og i hovedsak bruke ordet konflikt, til tross for at barna i sine budskap bruker begrepet krangling. Begrepet konflikt finner jeg mer dekkende for de ulike forhold som fremkommer i budskapene, som ikke alene omhandler krangling mellom foreldrene. Barnas beskrivelse av konflikten handler om foreldrenes uvennskap og hvordan dette oppleves og påvirker barna.

Jeg vil i første del redegjøre for barnas budskap som omhandler bosted og samvær. Spørsmål om hvor barnet vil bo eller spørsmål om samvær, blir ikke tatt opp eller stilt spørsmål ved i samtalen mekler har med barnet. Likevel har nesten alle barna noen tanker om bosted og samværsordningen, som gjør dette interessant og viktig å se nærmere på. Videre vil jeg tydeliggjøre på hvordan måte og hva barna sier om foreldrenes konflikt. I siste del vil jeg trekke frem variasjoner i barnas budskap og se nærmere på hvordan barnet som sosial aktør kommer til uttrykk i budskapene. Det er viktig å bemerke at alder og modenhet til barna vil påvirke hva de sier, hvordan de opplever sin situasjon og sine foreldrene. Det er viktige momenter man må ha med seg når man skal lese og forstå de ulike budskapene.

5.1 Bosted

I forhold til temaet ”bosted” viser barna i materialet å ha en tydelig formening om hvor de vil bo, og hvem av foreldrene de eventuelt vil være mer eller mindre hos. Dette til tross for at bosted ikke er noe som blir stilt spørsmål om eller blir presentert som tema fra mekler i samtale med barna. Det kommer ikke like tydelig frem i alle sakene hvorfor barna ønsker og mener som de gjør, men i flere tilfeller gir barna uttrykk for usikkerhet i forhold til en av foreldrene. Denne usikkerheten tolker jeg som avgjørende for at barna for eksempel sier, de bare vil møte den ene forelderen på dagtid, eller utenfor hjemmet. Eksempler på dette er en gutt på 14 år som sier ”Jeg vil bo hos mamma. Jeg stoler ikke på pappa. Jeg har ikke lyst til å ha kontakt med pappa NÅ” eller jenta som forteller at hun vil sove hos pappa, men besøke mamma på dagen. Jenta begrunner dette med at moren drikker og hun er usikker på brannsikkerheten hjemme hos mor.

Jeg forstår det slik at barnas bekymring ikke direkte handler om foreldrenes brudd, men at vektskålen i forhold til stabilitet og trygghet kommer i ubalanse når foreldrene skilles. Resultatene fra mekling når det gjelder bosted blir derfor viktig. Barna får som nevnt ikke spørsmål om bosted. Likevel, så uttaler samtlige av barna seg om dette. Barna uttrykker ofte at en av foreldrene utviser bekymringsfull adferd, noe som påvirker deres ønske om hvor det vil bo. Adferd i form av rusavhengighet, aggressiv væremåte, vold mot den andre forelderen, er eksempler på forhold som kommer frem i og påvirker barnas budskap. For eksempel har et søskenpar dette budskapet til en av sine foreldre: ”Slutt med de narkomane vennene dine”. Et annet barn ber mekler videreformidle til foreldrene at faren må slutte å drikke, da først vil hun

bo hos han. Budskapene til barna vitner om at barn, uavhengig av alder, får med seg hva som skjer i hjemmet og mellom foreldrene.

At samtlige av barna i mitt utvalg forteller hvem av foreldrene de vil bo hos og hvor lenge de vil ha samvær, tolker jeg som et uttrykk for at dette er viktig for dem å si noe om. Budskapene kan vitne om barn som inntar en aktiv rolle i sitt liv, på tross av vanskelige og uforutsigbare forhold hjemme.

5.2 Konflikt

Det neste som blir tydelig i gjennomgåelsen av materialet, er barnas tilbakemeldinger på foreldrenes krangling. De fleste barna er klare på at de ønsker at foreldrene skal være venner og at de må slutte med kranglingen. Dette i seg selv er tegn på at barna får med seg en eventuell dårlig stemning og konflikt mellom foreldrene, uavhengig av om de er deltakende i krangelen eller ikke. Flere av barna sier at foreldrene ikke må snakke stygt om den andre forelderen, og at det blir vanskelig å vite hvordan de skal forholde seg til foreldrene. En gutt på 12 år sier i sitt budskap: ”Mamma og pappa skal ikke krangle, å si stygge ting til hverandre. Jeg får vondt i hodet”. Et annet søskenpar sier: “Vi vil ikke høre på krangling og diskusjoner. Vi vil ikke vite hva den andre forelderen gjør galt. Det blir vanskelig å møte den personen”.

Det er flere aspekter ved foreldrenes krangling barna setter ord på og som de opplever som vanskelig. Barna vil ikke bli blandet inn i foreldrenes krangel, men utfra barnas budskap kan det tolkes som at de nettopp føler at de blir inkludert og delaktig i konflikten. De uttrykker at de får vondt i hodet og flere av barna sier at det er vanskelig å konsentrere seg på skolen og om skolearbeidet. At barna uttrykker at foreldrenes krangling går ut over deres skolehverdag, og deres fysiske og psykisk helse, er et tegn på at konflikt mellom foreldre kan få konsekvenser for barna. Et eksempel på det er to brødre som i budskapet til foreldrene ytrer et ønske om at foreldrene skal bli enige, fordi guttene blir så sliten: ”Vi vil at de skal bli enige, for da blir vi glad. At pappa skal slutte å snakke stygt om mamma. Vi blir litt slitne av å bekymre oss. Det går ut over skole og søvn.” At barna sier de sover dårlig og at de sliter på skolen, kan være uttrykk for at barna tar med seg det som foregår hjemme, ut i sitt liv og sin hverdag.

Et søskenpar sier at foreldrene ikke må snakke stygt til og om hverandre og at det blir vanskelig å forholde seg til mamma eller pappa. Slik jeg tolker dette budskapet, setter foreldrene barna i en vanskelig situasjon – en situasjon hvor barna havner i lojalitetskonflikt ovenfor den andre forelderen. Dette kan også være et bilde på foreldrenes måte å appellere til barnas samvittighet, noe som igjen medvirker til at barna opplever samlivsbruddet mellom foreldrene som slitsomt og vanskelig.

Om konflikten mellom foreldrene omhandler bruddet, eller om konflikten er skyldig andre årsaker er vanskelig å tolke ut fra budskapene alene.

I forlengelse av hva barna uttrykker om til foreldrenes konflikt, finner vi ønsker fra barna om at foreldrene skal være venner og ha det bra. Et søskenpar sier: ”Vi tåler å være litt ulykkelige hvis dere er lykkelige”. Hvordan vi velger å forstå og tolke et slikt budskap, vil være avhengig av hvordan jeg som menneske og masterstudent, plasserer meg i forhold til barna som kommer med et slikt budskap. Handler det om at barna er villige til, eller føler de må ofre sin lykke for at foreldrene skal ha det bra? Kanskje med et håp om at da kan barna også få det bra? Barnas ønske om at foreldrene skal ha det bra, kan omhandle at barna ser en sammenheng mellom hvordan de selv har det og hvordan foreldrene har det. Hva budskapet kan være uttrykk for, vil jeg drøfte i neste kapittel, utfra bakgrunnsforståelsen jeg innledet oppgaven med og i lys av teori.

Budskapene til barna forteller om foreldre som ikke har det bra, og hvor krancling og uenighet tar stor plass i hverdagen til familien.

5.3 Barn som sosiale aktører

Noe av det som varierer i budskapene til barna er hva og hvor mye de forteller til mekler. Her blir skillet tydelig mellom de barna som ikke vil si noe til sine foreldre og de barna som har et helt konkret budskap. Samtidig, barnas valg om å delta eller ikke, viser hvordan barna er handlende aktører i sitt eget liv. Eksempelvis sier en jente på 6 år, at hun ikke vil si noe til foreldrene sine, hvor motsatsen er to søsken som helt klart vil fortelle hva de tenker og ønsker:

”Vi vil ha en bra barndom til vi blir 18 år. Vi vil bo hos morfar på ubestemt tid. Hvis ikke morfar, velger vi å bo hos pappa. Til mamma: Slutt med jugging. Fjern de

narkomane vennene dine og prioriter familien din. Slutt å kjør på samvittigheten vår. Slutt å snakke stygt om pappa. Vi vil ha kontakt med foreldrene våre, spesielt pappa. Mamma kan besøke oss hos pappa. Da må hun ikke snakke stygt om vår far”.

I dette budskapet er barna klar på hva de ønsker og trenger fra sine foreldre. Gutten og jenta som er 12 og 14 år, stiller i budskapet krav til sine foreldre. Hva barna mener med en ”bra barndom”, kan vi ikke med sikkerhet vite, men de forteller til foreldrene sine, at det er noe de vil ha. De fremmer sin rett på en bra barndom og de bruker budskapet som et talerør for å nå frem, i hovedsak til sin mor. Barna blir handlende aktører, som gjør noe aktivt for å forbedre sin situasjon. Dette eksemplet er også med på å tydeliggjøre barn som selvstendige individ, med egen vilje og egne meninger.

I utvalget er det fire barn på 7, to på 14 og et på 16 år, som ikke vil si noe til sine foreldre.

At barna har valgt å ikke si noe, kan fortolkes på ulike måter. Barna har igjennom samtale med mekler fått mulighet til å si noe til sine foreldre og hvor det er opp til barna selv om de vil benytte seg av denne muligheten. Utfra en slik forståelse har barna tatt et aktivt valg om ikke å si noe. Samtidig sier dette noe om frivilligheten til å delta, som vektlegges i artikkel 12 i FNs barnekonvensjon, i barneloven og i barnevernloven. Retten til å ikke ha en mening og/eller retten til å ikke uttale seg, er viktig å gjøre kjent for barna, så de ikke føler seg presset til å si noe. Dette er også et bilde på barn som handlende aktører, som med sin bakgrunn og erfaring tar et valg.

Presentasjonen av empirien har til nå handlet om barnas tanker og meninger om bosted og samvær, hvordan foreldrenes konflikt kommer til uttrykk i budskapene og hvordan barnas ulike roller blir synlige. Datamaterialet rommer også andre temaer/forhold som gjennom barnas budskap kommer til syne. På tross av at de er mindre fremtredende i materialet, er det fortsatt viktig for de barna det gjelder og når vi ser alle budskapene samlet. Jeg vil i fortsettelsen utdype noen av temaene/forholdene.

5.4 Grunnleggende omsorg

Som diskutert innledningsvis er prinsippet om barnets beste et gjennomgående prinsipp i hele konvensjonen om barns rettigheter. Barnets beste er også et av formålene når foreldrene skal komme frem til en avtale i mekling. Barnets beste er et mangfoldig begrep og begrepet er

nærmere redegjort for i kapittel 2. Noen av budskapene vitner i større grad enn andre, om en reell bekymring for foreldrenes evne til å vite sitt eget barns beste. På tross av vanskelige forhold, utviser barna evne til å ta ansvar ved å si i fra om forhold de opplever som utrygge. Et søskenpar legger til grunn at faren må lære seg med medisineringsen til ett av barna, hvis de skal kunne ha samvær med han. Det er en grunnleggende faktor for barnets helse og livskvalitet, hvor barnas budskap sår tvil og bekymring for om far klarer å ivareta. At barna er bekymret for foreldrenes ansvars og omsorgsevne, er i seg selv en stressende og slitsom bekymring å bære. En gutt på 13 år uttrykker seg slik:

”De skal tenke at de har tid til, og er god nok til å ha ansvar for meg. Jeg vil ikke være aleine lenge. Mamma er sliten, og klarer ikke ansvaret. Pappa viser ansvar, men ikke før da han var syk. Pappa må ha ansvaret for meg. Jeg vil ha mye kontakt med begge. De må samarbeide godt, bli enige og tenke nøye igjennom. Jeg vil ha sunn og god mat. Mamma har mye olje og salt”.

I dette budskapet ser vi også barnet som aktiv deltaker og aktør i sitt liv. Gutten utviser ikke en passiv rolle, men han inntar en aktiv rolle hvor han forteller om hva som ikke fungerer og hva han trenger. På tross av at han bare er 13 år, kommenterer gutten viktige elementære forhold i sin hverdag.

Vold, og voldelig adferd er et tema som blir nevnt *en* gang i budskapene til barna. I det aktuelle tilfellet sier barnet at foreldrene ikke må slå hverandre og krangle så mye. Mekler har i to tilfeller kommentert at det er mistanke om vold mot barn og mistanke om vold mellom foreldrene, ellers er det som nevnt bare et barn som sier at foreldrene har slått hverandre. Dette er grove og bekymringsfulle forhold og slik jeg ser det, en av flere viktig grunner til at barnevernet burde og er involvert. Med det høye konfliktnivået som mekler har meldt om i disse sakene, kunne man kanskje anta at vold ville vært et større tema? Det er ikke rom i denne oppgaven å gå nærmere inn på begrepet vold, men vold i dette materialet blir utifra budskapene forstått som en fysisk handling. Det er mange ulike former å utøve vold på (Isdal, 2000) noe som gjør at vold ikke kan utelukkes, men at det ikke fremkommer så tydelig i barnas budskap.

5.5 Informasjon og forutsigbarhet

Formålet og ambisjonen med dette kapittelet er å tydeliggjøre barnas tanker og følelser rundt hva jeg forstår som uttrykk om behov for forutsigbarhet. I de budskapene hvor barna ønsker informasjon fra foreldrene, tolker jeg det slik at barna søker å forstå og finne en forklaring på hvorfor ting er som det er. Barna som ønsker informasjon, ønsker også at foreldrene skal snakke med dem og høre på barna. De søker en trygg og forutsigbar hverdag.

Budskap fra barna som sier: ”Det har vært mye frem og tilbake, jeg vil gjerne vite hva som skjer. Få informasjon” eller ”Si ifra direkte til barna om ting som gjelder barna”. Barna etterspør informasjon om hva som skjer og denne typen meklingsaker som utvalget omhandler, vil det å få informasjon, kunne være med å skape en forutsigbarhet og ”rydde” i vanskelige tanker og følelser for barna. Et søskenpar sier til foreldrene: ”Vi vil ha informasjon, kom til barna å fortell det som angår oss”. Informasjon gir barna en forklaring og kan bidra til en større forståelse, som igjen kan virke betryggende på barna. Usikkerheten som kommer til uttrykk, kan tenkes kunne vært mindre og energien kunne fått utløp på andre, mer positive områder. Uttalelser som; ”dere må spørre hva barna vil” er en klar beskjed til foreldrene om at barna ønsker å si noe og at de ønsker å ta en delaktig rolle i forhold som gjelder dem selv.

5.6 Det barna *ikke* snakker om

Til nå har jeg fortalt hva barna forteller og snakker om i budskapet til sine foreldre. Minst like interessant er hva barna ikke snakker om. Noe som gjelder hele datamaterialet, og verdt å merke seg, er at ingen av barna nevner noe om materielle ønsker eller behov. Dette tenker jeg er et viktig resultat, da flere av barna i HBIM-studien (Strandbu og Thørnblad, 2015) kom med ønsker om nye leker, kjæledyr, mobiltelefoner med mer. Ønsket om bosted eller samværsordning, virker heller ikke til å være påvirket av materielle forhold. Det kan bli forstått som om det er andre forhold barna i mitt utvalg anser som viktigere, enn materielle ting man kan kjøpe for penger. Budskapene gir heller ikke uttrykk for spesielle bekymringer til hvor tingene til barna skal være, og forholdet til klær eller andre ting blir ikke satt fokus på av barna i mitt utvalg. Dette er en kontrast til hva som ble presentert i artikkelen ”Hva står på spill” som også belaget seg på HBIM-studien, men på hele datamaterialet (Strandbu og Thørnblad, 2015).

At barna ikke snakker om materielle ting i budskapet til foreldrene sine, kan være et uttrykk for alvorlighetsgraden i situasjonen barna befinner seg i. Barna i mitt utvalg er i større grad opptatt av forhold som påvirker deres hverdag og liv, eksempelvis at der de skal bo, vil de også bli tatt vare på kunne kjenne seg trygg. Forstått slik, gir barna i mitt utvalg et større behov for sikkerhet og forutsigbarhet, heller enn playstation og akvariefisker.

5.5 Oppsummering av det empiriske materialet

Når barna er med foreldrene til mekling gis de i samtale med mekler, anledning til å si noe til foreldrene sine. Dette er benevnt i BIM-modellen og i denne oppgaven, som ”barnas budskap”. Meklerens samtale med barna, omhandler i stor grad tre spørsmål, men mekler legger opp til en åpen dialog hvor barna kan fortelle fritt. Valget om å si noe, er frivillig og fire av barna i mitt utvalg benyttet seg av valgfriheten og valgte å ikke si noe til foreldrene.

Resultatet viser at samtlige av barna har valgt å si noe om hvor og hvem de vil bo hos, selv om de ikke blir spurt om det. I noen tilfeller begrunner de hvorfor, og i noen tilfeller blir dette mer uklart. Likevel synes jeg det er en klar tendens i datamaterialet, at barna uttrykker et behov for å kontrollere og begrense samværet med en av foreldrene. De ønsker kontakt med begge foreldrene, men under kontrollerte og trygge rammer.

Konfliktnivået i de aktuelle meklings sakene er målt på en visuell analog skala, og konfliktnivået er høyt i samtlige av sakene. Noe barna også bekrefter utfra sine beskrivelser i budskapene. Barnas budskap vitner om at barna ufrivillig blir en del av konflikten mellom foreldrene. Barnas budskap beskriver ikke *bruddet* mellom foreldrene som spesielt vanskelig, men slik jeg har forstått empirien omhandler barnas opplevelse av konflikten, i stor grad forholdene rundt og konsekvensene i etterkant av bruddet. Barnas beskrivelse av hvordan foreldrenes konflikt påvirker dem, er både av psykisk og fysisk karakter.

Thagaard (2003) vektlegger det å ta høyde for ”kontrolleffekten” i forskning. Hvor man må reflektere over at hva barna sier til meklerin, kan være påvirket av at de nettopp deltar i mekling. Muligheten for at barna endrer adferd, og at budskapene endrer karakter, er viktig å ta høyde for når man analyserer og drøfter. Barna kan kanskje være mildere i sitt utsagn, med tanke på at foreldrene i etterkant får høre det, eller kontrolleffekten kan påvirke i den andre retningen, at barna overdriver. Som masterstudent, etter jeg har arbeidet og gjennomgått empirien, sitter jeg igjen med en opplevelse av at barna har vært ærlige og overraskende

tydelige i sine budskap til foreldrene. På bakgrunn av det, tenker jeg det er viktig at man lytter til barna, som viser seg å uttrykke både følelser, tanker og behov rundt seg selv, sin egen livssituasjon og foreldrenes samlivsbrudd.

Kapittel 6. Diskusjon & drøfting av empiri

Det overordnede målet for denne studien har vært å se nærmere på hva barnas budskap er, i meklingsaker hvor barnevernet er involvert. Problemstillingen er blitt forsøkt besvart ved hjelp av å tolke barns budskap i lys av barneperspektivet som analytisk begrep, og i lys av teori om vanskelige meklingsaker. Innledningsvis viste jeg til ”høring av barn i meklingsaker” som et aktuelt tema, som diskuteres på mange plan. Tall fra en landsomfattende evaluering av meklingsordningen i Norge viste at barn var hørt, i kun 4% av meklingssakene (Sintef, 2011). Samtidig viser helt ferske tall fra årsrapporten til Bufdir (2016) at barn i familieverntjenesten i 2015, var hørt i 8,4% av sakene. Tallene viser en økning i antall saker hvor barn er blitt hørt, som kan være et resultat av fokuset på å innlemme barn i meklingsaker. Samtidig kan det endrede synet på barn, som subjekt og en kompetent handlende aktør som stiller krav, også være avgjørende for at tallene øker.

I mitt utvalg synes jeg barnas budskap gir uttrykk for at barna har lyst til å delta, i forbindelse med meklingsaker mellom foreldrene. Samtlige av barna tilfører meklingsamtalen informasjon om viktige forhold gjennom sitt budskap til foreldrene. Forhold og perspektiv som ikke ville blitt belyst, om ikke barna hadde deltatt. Barnas budskap har vært min inspirasjon og utgjør empirien som ligger til grunn for denne oppgaven. I dette kapittelet har jeg til hensikt å diskutere og koble studiens empiri med teorien.

Jeg har valgt å presentere empirien for seg og drøftingen for seg. Dette har jeg gjort med en tanke om at det ville være mer ryddig og oversiktlig for leseren. Ulempen med å gjøre det på denne måten er faren for gjentakelse og at resultatet samlet sett, kunne blitt kortere (Thagaard, 2003).

6.1 Dagens praksis av barns deltakelse i meklingsaker

Et samlivsbrudd innebærer mange endringer for alle de involverte, både barn og foreldre. De voksne skal takle sine følelsesmessige utfordringer, samtidig som de skal fortsette å være

foreldre til sine felles barn. Endringen som har vært i synet på barn, kommer tydelig frem når det blir snakk om samlivsbrudd og mekling. Å se på barn som subjekt med rett til egne meninger, tanker og følelser stiller andre og nye krav til at samfunnet rundt og foreldre må se å forstå barnet også ut fra barnets perspektiv.

Antallet meklingssaker har falt noe (4%), fra 2014 til 2015 (Bufdir, 2015 s. 40), men samtidig vet vi at i 2014 var antallet nye meklingssaker i familievernet over 17 000, og antallet banelovsaker som ble brakt inn for domstolene er like over 2700 saker (Bufdir, 2015). Tallene viser at det er mange barn som opplever at foreldrene går i fra hverandre med de utfordringene det medfører. Tallene viser også at det er en økning av barn som blir hørt i mekling, samtidig som vi vet at det regjerer ulike meninger og holdninger til å inkludere barn i mekling (Sintef, 2011).

De 28 budskapene som jeg har tolket er fremkommet i mekling, utført etter BIM-modellen. BIM-modellen bygger på en "child inclusive" modell, hvor barnet direkte deltar i samtale med mekler (McIntosh et al., 2007). Slik jeg har tolket budskapene fra barna, blir de en berikelse i meklingssamtalen og fremmer barnets perspektiv på en måte som er vanskelig å få til, uten barnets deltakelse. Å inkludere barn i mekling gjennom "child-inclusive" prinsippet, blir barneperspektivet, som drøftet i kapittel 3, i større grad sikret. De tre ulike komponentene som Skivenes og Strandbu (2005) refererer til, blir gitt rom og tatt høyde for i denne type mekling. Denne beskrivelsen og bruken av barneperspektivet blir tydelig når vi i praksis vet hvordan meklingen utføres. Det er likevel viktig å stille seg kritisk og være lydhør, til tross for at denne inngangsporten til høring av barn i mekling, kan virke utelukkende bra.

Blant flere forklaringer på hvorfor barn *ikke* er blitt hørt i forbindelse med mekling, er spørsmålet om tid, og for liten tid noe meklerne uttrykker vanskeliggjør oppgaven med å høre barn i mekling (Sintef, 2011; Ekeland & Myklebust, 1997). Den obligatoriske ordningen omhandler kun en klokke time. Meklernes utfordring med for liten tid, ser ikke ut til å være et problem for barna. Utvalget mitt baserer seg på budskap fra barn som har snakket med mekler, hvor samtalen ikke har vart lengre enn 20-30 minutter. På denne tiden har barna fått fortelle mye om viktige forhold rundt deres situasjon, og som blir tatt videre i meklingssamtalen med foreldrene. Argumentet om for liten tid, diskuteres i forhold til den obligatoriske meklingstimen foreldrene er pålagt å møte til. Etter min forståelse virker dette argumentet noe svakt. BIM-modellen har løst utfordringen med tiden med å samtale med barna i forkant av den obligatoriske meklingssamtalen med foreldrene.

6.1.1 Argumenter for og i mot barns deltakelse

Et av hovedargumentene mot å involvere barn i mekling er at det er en sak for foreldre og et voksenansvar som barn bør fritas (Haugen og Rantalaiho, 2010). Samtidig skal ikke argumentet om ”et voksenansvar” hindre barn i å bli hørt og få uttrykke sine tanker og meninger. Et voksenansvar handler om at det er foreldrene som skal ta den endelige beslutningen, og at dette ansvaret ikke skal ligge på barnet (Folkehelseinstituttet 2015:4). Barnet burde få delta på sine premisser, samtidig som det står fritt til å velge å ikke si noe om det ikke vil (Folkehelseinstituttet, 2015:4; Haugli, 2012).

Med den utviklingen som er i samfunnet i dag, og det endrede synet på barn som subjekt og aktør i eget liv, er det grunnlag for å tro at barnet selv, oppfatter seg selv som unikt individ i sin væren. Hvis mekler møter barnet med dette utgangspunktet, som et subjekt med kunnskap om sin egen livssituasjon som ikke automatisk andre har kjennskap til, er dette å forstå som en viktig grunnlag for hva barnet videre vil uttale seg om (Gamst, 2011).

Andre tanker rundt at barn deltar på mekling, er at det kan gi et bedre innblikk i hvordan barna har det og hva de tenker og mener. Barna får mulighet og gir i dette tilfellet viktig informasjon om vanskelige temaer i sitt liv (Gamst, 2011). I utvalget gir barna tydelig beskrivelse på hvor de vil bo, og når de eventuelt vil besøke pappa. I noen grad forteller barna hva som ligger til grunn for deres ønsker. Noen barn gir uttrykk for at de kjenner seg utrygg hos mamma eller pappa, noen barn forteller om en vanskelig relasjon til steforeldre. Det viktige er at det barnet forteller må bli tatt på alvor. Mekler må lytte til barna, og samtidig prøve å forstå utfra barnets situasjon. Utfra hva barna deler av informasjon, viser de at de evner å reflektere rundt sin egen situasjon og formidle dette videre.

Ved å anerkjenne, samtidig som mekler jakter etter barnets perspektiv, vil dette bidra til å gi en rikere forståelse av hva som ligger i budskapene. Forskning viser også at barns opplevelse av skilsmissem skiller seg fra foreldrenes, og at det derfor er viktig å lytte til barna (Haugen og Rantalaiho, 2010; Sandberg, 2012). Når barn får delta i prosesser som leder frem til en beslutning i deres liv, kan barn lettere forstå det som blir bestemt og forsones seg med situasjonen. Gjennom tilstedeværelse gis barn mulighet til å lytte til og delta, som kan bidra til at barnet forstår sin egen situasjon på en mer nyansert måte (Strandbu og Vis, 2008).

Forhold som er med på å fremmer barnets deltakelse i mekling er hvor mekling kan virke som terapi for barnet (Tjersland & Gulbrandsen, 2010). Samtlige av barna i utvalget mitt forteller hvordan de blir sliten og får vondt i hodet av foreldrenes konflikt. I forlengelse av dette kan det tenkes at mekling, gjennom at barna kan få sette ord på hvordan de har det, kan gi en form for terapi. Tjersland & Gulbrandsen (2010) poengterer flere forhold hvor barns deltakelse kan virke positivt, og viser til at barn kan virke konfliktdepende i mekling der det er en pågående konflikt mellom foreldrene (Tjersland & Gulbrandsen, 2010). Hvorvidt dette er gjeldene for mitt utvalg, kan diskuteres. Konfliktnivået i samtlige av sakene er vurdert av mekler til veldig høyt, hvor bekymringen er at konflikten i disse sakene overskygger barnas behov. Barnas budskap kan bidra til at foreldrene ser barnas behov i større grad, men om budskapet i seg selv vil hjelpe på konflikten vil være avhengig av flere forhold. Hvis foreldrene lytter og tar beslutninger som samsvarer eller på bakgrunn av barnets budskap, vil forhåpentligvis barnets situasjon oppleves bedre, men å si at konflikten mellom foreldrene vil bli mindre, er mitt materiale ikke godt nok egnet til å besvare.

6.2 Barnets perspektiv på ”barns beste”

Å se barnas budskap i lys av barneperspektivet som et analytisk begrep, har hjulpet og bidratt til en bredere tolkning og forståelse av budskapene. Formålet med mekling er å komme frem til ordninger som er til barnets beste. Med barns deltakelse, er ønske blant annet å i større grad å få frem barnets perspektiv og gjennom det, bedre sikre at utfallet av meklingen blir til barnets beste (Skjørten, 2010). I barnas budskap til foreldrene forteller de mekler og foreldrene sin mening om hva som er til det beste for seg. Når vi ser det på denne måten, kan vi si at barnet perspektiv bidrar til de voksnes forståelse, av hva som er ”barnets beste” (Strandbu, 2011). Utfordringen handler da om hvordan de voksne, mekler og foreldre, forstår og imøtekommer barnets tanker, meninger og følelser rundt hva det enkelte barnet anser som sitt beste.

Hvordan virker disse tre komponentene på hverandre? Vil barnets beste, ut fra barnets perspektiv, være i tråd med foreldrenes og meklers syn på hva som er det beste for barnet? Spørsmål som dette lar seg vanskelig besvare, men er med på å tydeliggjøre at det er flere forhold å vurdere, når beslutning med utgangspunkt i barnets beste, skal avgjøres.

BIM-modellen bringer barnas budskap tilbake til foreldrene med et mål om å hjelpe foreldrene til å fokusere på barnas beste når avtalen som i hovedsak handler om bosted og samvær, skal utarbeides (Folkehelseinstituttet, 2015:4). Jeg forstår dette som en bra måte å fremme barnets perspektiv på. Samtidig, da vi i stor grad definerer hva som er barns beste ut fra overordnede prinsipper og generell kunnskap om barn, kan det tenkes at prinsippet om ”barns beste” i større grad vil kunne romme barnets eget perspektiv.

Ut fra forståelsen om barneperspektivet bestående av tre komponenter, blir det vanskelig å se at man skal komme frem til en beslutning til barnets beste, uten at barnet selv har blitt snakket med. Hvis det bare er foreldrene som kommer til enighet rundt hva som er til det beste for barnet, utelates den viktigste komponenten. Rød understreker at hvis man skal ta barnets beste på alvor, må barnet direkte involveres i prosessen (2010). Som vi har sett i materialet har inkluderingen av barna i meklingen, bidratt til informasjon som nettopp forteller hvordan barnet har det og hva barnet faktisk føler rundt situasjonen. Et søskenpar sier til sine foreldre at;

”Vi ønsker at det skal bli bedre og at dere ikke skiller dere forgjeves. Vi vil egentlig at dere skal bli sammen igjen, hvis dere vil. Vi ønsker at pappa og mamma skal bli lykkelig. Vi tåler å være litt (2 cm) ulykkelig om dere er lykkelig”.

Jeg ser ikke hvordan vi skulle fått tak i denne informasjonen hvis barna bare indirekte, igjennom foreldrene, hadde blitt hørt. Barna ønsker også selv å bli inkludert i forhold som angår dem selv, også når det handler om konfliktfylte samlivsbrudd mellom foreldrene (Rød, 2010; Rød, 2008). Ut fra materialet ser vi også at små barn helt ned til 6 år uttrykker seg om viktige forhold i sin situasjon. En gutt på seks år sier i sitt budskap til foreldrene;

”Jeg ønsker at mamma og pappa kan bo ilag. Det er vanskelig at mamma og pappa skal skilles. Det er trist. Men vi lider ingen nød. Vanskelig og rart at de (foreldrene) bytter annenhver uke.”

Dette budskapet viser at selv små barn er kompetente til å formidle sine tanker og opplevelser hvis de blir spurt på en riktig måte (Folkehelseinstituttet, 2015:4). Samtidig som nevnt tidligere, vil tydeliggjøringen ovenfor foreldrene hvordan samlivsbruddet også berører barna, kunne påvirke og bidra til at foreldrene i større grad har fokus på barna. Sintef undersøkelsen (2011) viste til at meklerne som deltok mente at barnets beste ble oppnådd i 97% av sakene, samtidig vet vi at i samme undersøkelse var det kun 4 % av meklerne gav tilbakemelding om

at de hadde hørt barna i forbindelse med meklingen. Jeg stiller meg litt undrende til i hvor stor grad barnets beste har blitt i varetatt, når det i så liten grad har vært deltakende og når vi ser hvor mye informasjon barna bidrar når de får mulighet til det.

Som drøftet innledningsvis er prinsippet om barnets beste ofte beskrevet utfra FNs Barnekonvensjon artikkel 3, som omhandler barnets beste. Prinsippet om barnets beste relateres også til barneloven og barnevernloven når beslutninger vedrørende barn skal avgjøres. Når det er andre hensyn og forhold som påvirker beslutningen, skal fortsatt barns beste være det rådende prinsipp (Haugli, 2012; Sandberg, 2012). Argumentet om barns beste relateres også ofte til barns rettigheter til å uttale seg i saker som angår dem (Gulbrandsen & Tjersland, 2010; Haugen & Rantalhoi, 2010). På tross av dette er det ingen retningslinjer i lovverket eller rundskriv som direkte sikrer barns uttalerett i meklingsrommet (Sintef, 2011). En slik ordning vil, ut fra min forståelse, i større grad sikre høring av barn i mekling og i forlengelse av det, bedre kunne sikre at utfallet av meklingen blir til barnets beste, ut fra barnets perspektiv.

BARNEVERN Sammenligner vi budskapene i mitt utvalg, med det totale materialet fra HBIM-prosjektet (Strandbu & Thørnblad, 2015) ser vi et annet fokus hos barna hvor konfliktnivået og barnevernet er involvert. Dette er barna som Strandbu og Thørnblad (2015) har plassert i kategorien ”sikkerhet”. Min drøfting av resultatet underbygger Strandbu og Thørnblad (2015) sin diskusjon om at barna i denne kategorien i større grad er opptatt av sin egen sikkerhet.

6.3 Bosted og samvær

Noe av det mest fremtredende i barnas budskap var at samtlige av barna hadde en formening om bosted og samvær. Dette til tross for at bosted og samvær ikke er noe som blir forventet at barna skal ta stilling til i meklingsamtalen. Ved at barna trekkes inn i meklingen, mener blant annet Nordhelle (2006) at barna blir direkte involvert i saken og at de kan oppleve å måtte ta stilling til noe de ikke ønsker (Gulbrandsen og Tjersland, 2010 s. 711-712). En annen diskusjon rundt det å stille spørsmål om bosted og samvær, omhandler frykten for å skape en lojalitetskonflikt (Haugen og Rantalhoi, 2010). En lojalitetskonflikt hvor barna føler de svikter den ene av foreldrene, hvis de velger den andre. Dette synes jeg vi ser litt uttrykk for i materialet/empirien, hvor barna til tross for at de uttrykker mistillit for den ene av foreldrene,

likevel vil bo og ha kontakt med den. Eksempel på dette er en jente som sier at; ”Det er vanskelig å være NN. Hvis hun sier hva hun mener, er hun redd for å bli på et lag som er i krig med det andre laget”. Av lojalitet til sine foreldre kan barn komme til å velge den de synes mest synd på, og gjennom dette ikke ivare ta seg selv (Strandbu & Thørnblad, 2015). Som regel ønsker barn å velge begge, og ved å be dem velge, kommer de naturligvis i en klemme. I de tilfellene i materialet hvor barna ikke har villet sagt noe til foreldrene sine, kan dette være et resultat av at de føler seg illojale i etterkant og blir engstelige for foreldrenes reaksjoner. Dette kan spesielt være gjeldende i nettopp disse sakene hvor konflikten mellom foreldrene anses som høy (Folkehelseinstituttet 2015:4). I BIM-modellen blir ikke barna stilt spørsmål om bosted og samvær, med den tanken om å beskytte barnet fra en potensiell lojalitetskonflikt.

Spørsmålet her blir om barna trenger beskyttelse i mekling? Handler det ikke om å gi barnet mulighet til å si noe om og å påvirke sin hverdag og sitt liv? Ut fra empirien som er diskutert i kapittel 4.0, kommer det tydelig frem at bosted og samvær er noe som de fleste barna har en mening om og som de ønsker å si noe om. Jeg klarer ikke umiddelbart å se at vi beskytter barnet og at det er til barnets beste, å ikke snakke om nettopp det som de fleste barna er opptatt av. Barna i utvalget virker veldig klar over realiteten, og det kan forstås slik at det nettopp derfor er så viktig å få sagt noe om det som betyr mest for dem.

Voksnes frykt for å sette barn i en lojalitetskonflikt, handler like mye om hvordan vi voksne, imøtekommer barnas budskap i mekling. Vår fortolkning av barnets budskap påvirker barnet tilbake, noe som fordrer at foreldre og mekler fortolker barnet på en passende og treffende måte (Haaland, 2002). Som diskutert i kapittel 2.1.1 vil den voksnes fortolkning påvirke barnets perspektiv i viktige beslutninger, som i valg av bosted og samværsordning.

Hvordan kan vi forklare at nesten alle barna har tanker og meninger rundt bosted og samvær? En årsak kan være den emosjonelle støtten hjemmet gir, hvor ”hjemme” kjennes som en sentral trygghet for barna, og hvor bruddet i familien skaper en uro i dette ”hjemmet”. Ut fra resultatene er det tydelig at barna i mitt utvalg har en mer uforutsigbar hverdag enn andre barn (Strandbu og Thørnblad, 2015). Sammenlignet med de andre barna i HBIM-materialet, kan det tenkes at mitt utvalg opplever en større bekymring og frykt, når den ene av foreldrene blir fraværende. Tanken er at vi vil beskytte ved å ikke spørre, men barna har tydeligvis behov for å si noe om dette. I disse meklingssakene ønsker samtlige av barna å korrigere, kontrollere eller skape en oversikt over hvordan bosted og samværene vil bli

fremover. For barna i mitt utvalg virker det som om nettopp det å snakke om samvær og bosted, vil være beskyttende og kanskje gjøre situasjonen mer forutsigbar for barna. Thomas (2000) sier at å få uttrykke sine meninger kun skal være et gode og ikke komme i bakgrunnen til retten på beskyttelse. Barnets behov for egen deltakelse kan komme i konflikt med voksnes ”gode intensjoner” når det kommer til å skåne barn (Haaland, 2002), noe som er viktig å reflekterer over når viktige beslutninger rundt samvær og bosted skal gjøres. Det finnes også en antakelse om hvorfor flere barn ikke vil sin noe om hvem de vil bo hos, selv om de har et ønske (Nordhelle, 2007). Denne antagelsen kan jeg ikke konkret slutte meg til, i og med at de fleste barna i utvalget kommer med et tydelig ønske om bosted og samvær. Samtidig kan det fortsatt ikke utelukkes at ønskene kan være uttrykk for at barna velger en av foreldrene sine på grunn av at de synes synd på den, eller de kan ha blitt manipulert i sitt valg og ønske (Nordhelle, 2007).

Det er tydelig at samlivsbruddet utgjør en trussel og skaper en ubalanse i barnas liv. De benytter seg av meklingen som en muligheten til å kunne påvirke sin egen situasjon og samtidig legger de vekt på at de ønsker informasjon og at foreldrene skal snakke direkte med barna. Kjennskap til situasjonen vil skape en forutsigbarhet og bidra til en større trygghet for disse barna. Når barn ikke er fullstendig informert vil de ofte på egen hånd, fylle inn den informasjonen de mangler, noe som kan føre til feiltolkninger, unødvendig angst, usikkerhet og at de føler seg ansvarlige for bruddet. Som nevnt er det i dagens ordning foreldrenes oppgave å informere barna.

Et annet aspekt som blir tydelig når det handler om bosted, er forskjellen i resultatene i min analyse, sammenlignet med det totale materialet fra HBIM (Strandbu og Thørnblad, 2015). Barna i dette strategiske utvalget er opptatt av familien og sin egen sikkerhet. Barna dveler ikke rundt ønsker om nye leker eller om et nytt kjæledyr, noe jeg tolker som beskrivende for alvoret i situasjonen barnet opplever å befinne seg i. Ingen av barna i mitt utvalg sier noe om at de ønsker seg playstation, mens flere av barna i det totale materialet fra HBIM, uttrykker bekymringer for om lekene skal være hos mamma eller pappa, eller de uttrykker ønsker om nye ting de vil ha, eller synes de burde få av foreldrene. I de meklings sakene hvor mekleren har meldt om et høyt konfliktnivå mellom foreldrene og også meldt bekymring til barnevernet, kan det tolkes som at situasjonen til barna oppleves så vanskelig, at fokuset på det materielle, kommer langt bak i rekka av hva barna ser behov for å formidle i meklings samtalen.

6.4 Skillet mellom samværskonflikt og omsorgssvikt?

I arbeidet med budskapene til barna var en annen tydelig tendens, ved siden av temaet om bosted og samvær, foreldrenes krangling og uenigheter. Dette ble også bekreftet av mekler, som i samtlige saker meldte om et svært høyt konfliktnivå mellom foreldrene. Ved brudd mellom foreldrene endres oppmerksomheten bort fra barna og over på foreldrene selv og deres liv, dette utgjør en utrygghet for barna, som ønsker oppmerksomhet knyttet til eget liv (Haaland, 2002). Et viktig poeng i forlengelsen av mine analyser, er hvordan barnevernet imøtekommer bekymringene som kommer (fra mekleren) i etterkant av disse vanskelige meklingsamtalene? Budskapene til barna vitner ikke om direkte kjennskap til barnevernet, men jeg vil likevel, avslutningsvis, drøfte barnevernets rolle i disse sakene.

Barnas bevissthet og beskrivelse av foreldrenes konflikt, var tydelig i samtlige av budskapene. Flere av barna uttrykker misnøye med foreldrenes krangling, og hvor sliten de blir av det. Budskapene fra barna viser et bredt spekter av nyanser når det kommer til å snakke om foreldrenes konflikt og på hvilken måte konflikten påvirker dem. Barna er konkrete og forteller om foreldre som krangler så mye at barna får vondt i hodet. I litteraturen finner vi flere plasser hvor det diskuteres rundt ulike konsekvenser konflikt mellom foreldre kan ha for barn.

Rapportene viser at konflikt mellom foreldrene kan få alvorlige konsekvenser for barna (Gulbrandsen og Tjersland, 2010). Forskning viser også at foreldre som er i konflikt kan ha vanskeligheter med å skille egne behov fra barnets (Nordhelle, 2006), som også er en viktig faktor i diskusjonen om hva som er til barnets beste. Å bekymre seg for om barnets deltakelse vil være skadelig for barnet, virker i denne sammenheng lite hensiktsmessig, da det tvert i mot kan være at barnets deltakelse bidrar til at foreldrene klarer å holde fokus på barnet og ikke seg selv. Det er veldig uheldig når de som står nærmest barnet og som skal trygge barnets oppvekst vilkår, er i konflikt med hverandre (Barneombudet, 2012).

Noen av barna i utvalget sier at foreldrenes krangling gjør slik at de ikke klarer å konsentrere seg på skolen. Barna er så sliten av foreldrenes krangling, at det går ut over hvordan de klarer å prestere på skolen. Dette er veldig alvorlige konsekvenser som barna selv bringer frem i lyset. Sett i lys av teorien om barneperspektivet (presentert i kapittel 3) er barnas budskap helt essensiell i forhold til å kunne danne seg en helhetlig forståelse av hva et barneperspektiv i

mekling handler om. Budskapene fra barna er med å tydeliggjøre at det ikke er nok å ha kunnskap om de kontekstuelle rammene, og om foreldrenes diskusjoner på hva som er til barnas beste. Det er også viktig å se etter hvilket perspektiv barna bringer inn i meklingen, og som vi ikke har noen garanti for hadde blitt løftet frem dersom barnet ikke selv var tilstede.

En undersøkelse gjort av Thuen (2004) viser at mellom 12-25% av par i mekling, er par definert som ”høykonfliktpar”. Utvalget fra HBIM studiet utgjorde 11.2%. Konfliktnivået vurderes til svært høyt i samtlige av meklingssakene i mitt materialet, noe som på en indirekte måte kan bekrefte hva barna uttrykker seg om til mekler. Klarer man å identifisere høykonfliktparene, vil man enklere kunne gi riktig hjelp og oppfølging av barn og foreldre, noe som vil være positivt for familien som helhet. Når foreldre ikke klarer å se at barna blir rammet av konflikten, kan deltakelse på mekling være en plass hvor barna blir møtt med forståelse og hvor de får rom til å uttrykke sine behov.

I budskapene fra barna til foreldrene, tolker jeg at konfliktnivået blir uttrykt gjennom at barna sier at de ønsker at foreldrene skal være venner. At de må slutte og krangle og snakke snilt til hverandre. En gutt på 10 år, har dette budskapet til sine foreldre; ”Når dere er uenige, kan dere snakke fornuftig og snilt. Dere må være litt mer venner og ikke gå rett på kranglingen. Finn på noe annet og bli enige”.

I lys av teorien som er drøftet i kapittel 3 og på bakgrunn av budskapene fra mitt utvalg, kan det tenkes at barnas deltakelse kan ha vært dempende på konflikten mellom foreldrene? En av grunnene til at barn deltar i mekling, handler om at foreldrene skal ha fokus på barna og ikke på seg selv. Det kan tenkes at det er enklere hvis barna er tilstede i meklingsprosessen, og hvor de i tillegg får muligheten til å si noe til foreldrene sine. Det kan også være at foreldrene er mer mottakelig for tilbakemeldinger fra barna, og at foreldrene letter kommer til enighet når det blir tydelig at det er barnets ønsker de innfri og ikke en av foreldrene som får innfridd ”sitt ønske”.

Foreldrenes uvennskap virker til å ha stor innvirkning på barna i materialet. Hvis uvennskapet mellom foreldrene blir liggende som en tung sky over familien, kan dette bli vanskelig for barn og takle. Rent praktisk i BIM-meklingen ligger budskapet til barna foran foreldrene under hele meklingstimen. Tanken bak dette er å minne foreldrene på hva som er viktig og hvor fokuset deres skal være. I budskapene som jeg har analysert kan det ofte virke som at det ikke er rom for barna sine følelser. Barna sine følelser kan fort komme i andre og tredje rekke, hvis ingen er oppmerksom på dette.

Når foreldre snakker med barna om konflikten, kan dette gi barna et helt nytt bilde av den andre forelderen. Dette kan være med å styrke eller svekke forholdet mellom barnet og den ene av foreldrene (Skjørten, 2010). Utsagnene fra barna viser hvor viktig det er at foreldrene tenker over hva de sier til barna. Forskning viser at barna gjerne vil ha informasjon (Skjørten, 2010), men ut fra hvordan jeg forstår budskapene, omhandler det informasjon om situasjonen og ikke om forholdet mellom foreldrene. Barna vil ikke bli satt i midten, som bidrar til at de kjenner ubehag med å møte den ene forelderen. Et søskenpar sier blant annet i sitt budskap til sin mor: ”Ikke snakk stygt om vår far, da det blir vanskelig å møte den han”.

Barna snakker om hvor vanskelig det er å konsentrere seg, at de blir sliten og stresset. Foreldrene sine problemer kommer til uttrykk som en bekymring og som et slit for barna. Barna ”adopterer” foreldrenes tyngede stemning og foreldrenes uoversiktlige livssituasjon virker til å smitte over på barna. Kanskje opplever ikke foreldrene at dette er et særlig stort problem, men barna har ikke nødvendigvis ervervet seg de erfaringer og den kunnskapen som er nødvendig for å klare å håndtere denne usikkerheten.

6. 6 Oppsummering- hva kan dette fortelle oss?

”Trenden” i samfunnet i dag er at barn skal bo tilnærmet likt hos begge foreldre. Dette knyttes blant annet til likestillingsidealet og den utviklingen som har vært rundt rollene som mor og far. Til tross for dette er det store variasjoner med hensyn til hva barna sier i forhold til bosted, i mitt materialet. Samtlige av barna sier noe om hvor de vil bo og hvor mye kontakt de vil ha med mor eller far. Likevel, til tross for samfunnstrenden som er tilnærmet en 50/50 ordning, uttrykker barna i mitt utvalg, svært ofte et ønske om ”begrenset kontakt” med en av foreldrene, og ”kontrollerte og avgrensede møter” med mor eller far. Med andre ord, tolker jeg det slik at barna ønsker kontakt med begge foreldrene, men at dette ikke nødvendigvis betyr at de vil bo like mye hos hver. Dette kan blant annet forklares med barnas uttrykte usikkerhet rundt foreldrenes evne til å ta vare på dem.

Kan det tenkes at det har vært en form for balanse i omsorgen for barna i familien, som forsvinner når foreldrene flytter fra hverandre og at denne ubalansen påvirker barna på ulike måter? Konflikten mellom foreldrene kan enten avta eller øke i slike situasjoner. I dette utvalget har mekler registrert ett høyt konfliktnivå ved første meklingsmøte, noe som også

bekreftes i barnas budskap og som vitner om at konflikten har vedvart en kortere eller lengre periode.

Klarer man å skille mellom samværskonflikt og omsorgssvikt? Hvordan blir dette tatt videre, når vi vet de negative konsekvensene det kan ha for barn å vokse opp i slike omstendigheter? Barnevernet er involvert i familiene i dette utvalget, spørsmålet er om de kommer i posisjon til å kunne hjelpe (Jevne & Ulvik, 2012). Å komme inn i en familie som er i oppløsning, og klare å se og forstå hva som skjer, kan være utfordrende. Et tett samarbeid mellom familievernkontorer, meklere og barnevern, kunne om mulig gi et mer helhetlig bilde av barnets situasjon.

Blir det lagt lokk på diskusjonene, kan irritasjoner og andre reaksjoner dukke opp i ulike former. Da kan det også bli vanskelig for barn å uttale seg om sine ønsker og behov (Bufdir, 2011). I meklingsamtalen vil barn kunne oppleve at mekler og foreldrene lytter til, setter ord på, tåler og anerkjenner hva barnet har på hjertet. Barna vil også kunne få hjelp til å forstå sine erfaringer og følelser (Bufdir, 2011). I samtale med mekler gis barnet mulighet til å snakke mest mulig fritt.

I følge Barne- og familiedepartementets veileder Q15/2004 legges det vekt på at barnet ikke må ha en mening om utfallet av saken for å uttale seg. Barnet kan komme med annen viktig informasjon om hvordan hverdagen oppleves, hva slags forhold det har til foreldrene, og hva barnet tenker er viktig i sin situasjon. Med dette utgangspunktet kan vi se på barns budskap i meklingsamtale som en mulighet for barn til å uttale seg, uavhengig hvor sterke meninger de har om selve samlivsbruddet. Dette kan vi tolke ut fra budskapene til barna i utvalget. Disse barna uttaler seg om mange ulike forhold, og ikke alltid er bruddet mellom foreldrene nevnt. Felles for de fleste er at budskapene omhandler forhold som ved endring, vil kunne gjøre barnas situasjon bedre eller verre.

I løpet av en forholdsvis kort samtale med mekler så har samtlige av barna og meklere opprettet en relasjon, hvor det kan tolkes dit hen at barna føler seg trygge på å fortelle og snakke med meklere. Meklere spiller en viktig rolle både ovenfor barna og foreldrene som kommer til meklingsamtale. Vi kan ikke utelukke at hvordan barna blir møtt av mekler, kan påvirke hva barna vil si i samtalen. Det er en avgjørende faktor at barnet føler tillitt og at det blir lyttet til av meklere. Ut fra resultatet i dette materialet, ville jeg sagt at mekler har gjort en god jobb med å styrke barnet og lage trygge rammer slik at barnet har kjent seg bekvem med å komme med sitt budskap til foreldrene.

Kapittel 7. Avsluttende kommentar

Avslutningen for denne oppgaven har jeg valgt å dele inn i tre. Etter arbeidet med barnas budskap og i min prosess i å tolke og forstå, er det tre forhold jeg finner dekkende og oppsummerende på min studie. Jeg begynte oppgaven med å introdusere problemstillingen, og jeg vil avslutte på samme måte:

”Hva er barnas budskap til foreldre, i meklingsaker hvor barnevernet er involvert”.

”Hva er barnas *budskap*?” Barnas budskap inneholder klare ønsker, meninger og tanker rundt hvor og hvem de vil bo fast hos, og hvem av foreldrene de vil ha samvær med. Samtlige av barna sier noe om bosted. Dette har jeg viet stor plass i oppgaven, da spørsmål om bosted er noe barna ikke blir stilt spørsmål om. Videre forteller også samtlige av barna om foreldrenes konflikt. Barna bruker ikke ordet konflikt, men jeg fant begrepet mer dekkende for de beskrivelsene budskapene inneholder. Barna forteller om foreldre som er uvenner, som snakker stygt om hverandre og hvordan det er vanskelig å forholde seg til foreldrene sine. Barna forteller både om fysiske og psykiske påkjenninger av foreldrenes konflikt. Samtidig finner jeg i noen av budskapene et tydelig ønske om informasjon, og ønsket om at foreldrene skal snakke med barna om forhold som angår dem. Barna ber, i denne sammenhengen, om å få informasjon og om å få mulighet til å gi informasjon. Informasjon som vil informere foreldrene om barnas ønsker og meninger rundt barnas situasjon slik de opplever den. Det siste som jeg lagt vekt på, og ønsker å trekke frem i avslutningen, er hva barna ikke sier noe om. Barna i mitt utvalg, sammenlignet med det totale materialet til HBIM-studien, uttrykker ikke noe form for materielle ønsker eller behov. Noe som jeg i drøftingen har pekt på, kan være med på å forklare alvorlighetsgraden i barnets situasjon. Barna sier ikke noe om leker eller ønsker om kjæledyr, det er forhold som disse barna ikke fokuserer på, eller vektlegger spesielt.

Hva budskapet forteller oss, er barnas beskrivelser av sin situasjon. Sine opplevelser og følelser. Barna i mitt utvalg, sier ikke selv noe om barnevernets involvering, men budskapet gjør det. Innholdet i budskapene vitner om forhold, som gir grunn til bekymring. Denne bekymringen plikter også mekler til å melde i fra til barnevernet (Ekteskapsloven).

Det andre forholdet som jeg vil trekke frem i avslutningen er ”Hva er *barnas* budskap?” Når jeg velger å avslutte på denne måten, er det med et ønske om å vise leseren hvordan problemstillingen ulikt kan tolkes, og hvordan jeg i denne prosessen har forholdt meg til den.

Barna med sine budskap forteller til foreldrene, mekleren og samfunnet generelt, at de ønsker og være deltakende i forhold som angår dem når de blir gitt mulighet til det. Som nevnt var det bare fire barn som valgte å ikke si noe til sine foreldre. Noe som også vitner om at barna har tatt et valg om å ikke si noe. Med dette som utgangspunkt forstår jeg barnet som en deltakende aktør i sitt eget liv. Som tar aktive valg for å bidra. Barna viser igjennom sine budskap at de i stor grad kan og vil bidra, hvis de får mulighet.

Det siste og tredje forholdet er ”Hva er barnas budskap **til foreldrene?**” og i forlengelse av dette, til samfunnet rundt. Barna forteller foreldrene at de vil ha en bra barndom, og gjennom det, at de har krav på og krever en bra barndom. Dette viser også at barna vet at de er viktige unike individer, som har rettigheter som skal bli ivaretatt.

7.1 Veien videre

Mye av forskning og litteratur jeg har lest i forkant og under arbeidet med denne oppgaven har i mer eller mindre grad handlet om mekling fra et overordnet perspektiv, heller enn utfra et barneperspektiv. Ut fra mine analyser av budskapene, synes jeg det blir tydelig at det er viktig og en nødvendighet at barna får en profesjonell, i form av en mekler, å snakke med ved brudd mellom foreldrene. Til dette burde man sikre mekler god kompetanse i å samtale og samhandle med barn og unge, samt skape gode og tydelige strukturer rundt meklingssamtalen.

Samtidig kan det diskuteres om det skulle vært lovpålagt å gi barn tilbud om samtale i forbindelse med mekling. Mekler er gitt et personlig ansvar for at barnets perspektiv skal få plass i meklingen, men det er ingen klare retningslinjer på hvordan det i praksis skal gjennomføres eller i hvilken grad det vektlegges. Til når har dette vært fortolket som foreldrenes ansvar.

Det finnes mye forskning på konsekvensene for barn som lever sammen med foreldre som er i konflikt med hverandre. Hvordan blir det tatt tak i, når konfliktnivået er så bekymringsfullt at mekler ser det nødvendig å melde fra til barnevernet? Spørsmål man kan stille er hvordan kommunikasjonen er mellom mekler/familievern og barnevern i disse sakene. Er ansvarfordelingen tydelig, eller uklar? Barnevernet gir uttrykk for at de havner i gråsonen mellom barneloven og barnevernloven, og at de derfor blir usikre på den videre behandlingen

av saken. Hvis dette er tilfellet og hvis skillene er uklare, tenker jeg at det hadde vært noe å se nærmere på, og gjøre noe med.

Igjennom hele oppgaven har jeg fremmet viktigheten av og ikke glemme barna og å lytte til dem. I arbeidet med de 28 budskapene, fra de 43 barna, har jeg sett et ønske og behov om å fortelle om sin situasjon. Behovet for å fortelle om det som skjer hjemme, ønsket og håpet om bedring, bekymring for sin egen fremtid faller noen gang i skyggen av barnas lojalitet til sine foreldre. Jeg tror veien videre handler om å se og høre barna, og arbeide med å veilede og hjelpe det enkelte barn utfra sin situasjon.

Litteraturliste

Alvesson, M., & Sköldbäck, K. (2010). *Reflexive Methodology: New Vistas for Qualitative Research*. London: SAGE

Ask, H., og Kjeldsen, A. (2015). *Samtaler med barn*. (Nasjonalt folkehelseinstitutt, 2015:4) Hentet fra <http://www.fhi.no/dokumenter/641aa6d88d.pdf>

Backe-Hansen, E. (2009). Barns medbestemmelse sett med barns øyne. I R. Hjermand, & K. Haanes (Red.), *Barn* (s.52-58). Oslo: Universitetsforlaget.

Barneloven. Lov 08. April 1981 nr. 7 om barn og foreldre.

Barneombudet. (2012). *Barnas stemme stilner i stormen. En bedre prosess for barn som opplever samlivsbrudd*. Hentet fra <http://barneombudet.no/for-voksne/vare-publikasjoner/barnas-stemme-stilner-i-stormen/>

Barne- og likestillingsdepartementet. (2008). *Forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven*. Rundskriv Q-02/2008.

Barne og familiedepartementet. (2003). *Om familien – forpliktende samliv og foreldreskap*. (St. meld. nr. 29 2002-2003). Oslo: Departementenes servicesenter.

Barnevernloven. Lov 17. Juli 1992 nr.100 om barneverntjenester.

Barne-, ungdoms og familiedirektoratet (2016). Årsrapport 2015. 04/2016.

Barne-, ungdoms og familiedirektoratet (2015). Årsrapport 2014. 05/2015.

Bendiksen, L. R. L., & Haugli, T. (2014). *Sentrale emner i barneretten*. Oslo: Universitetsforlaget AS

Bufetat region sør. (2016). BIM. Barn i Mekling. Modell for barns deltakelse i meklingsprosessen. Modellbeskrivelse.

Coogler, O. J. (1978). *Structured mediation in divorce settlement*. Lexington, MA: Lexington Books.

- Barne- ungdoms og familiedirektoratet. (2011). Barn i familievernet. *Familievernets skriftserie*, 1/2011. Hentet fra http://www.bufdir.no/global/Barn_i_familievernet_1_2011_Skriftserie.pdf
- Ekeland, T.-J. (2010). Mekling en kontekstuell modell. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 47 (8), 734-742.
- Ekeland, T.-J., & Myklebust, V. (1997). Brukarperspektivet på foreldremekling ved samlivsbrot. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 34(9), 767-778.
- Ekteskapsloven. Lov 04. Juli 1991 nr. 47 om ekteskap.
- FN's konvensjon om barnets rettigheter av 20. November 1989 (FNs barnekonvensjon).
- Forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven. Forskrift 18. Desember 2006 nr. 1478.
- Gadamer, H.G. (2010). *Sannhet og metode. Grunntrekk i en filosofisk hermeneutikk*. Oslo: Pax Forlag.
- Gamst, K. T. (2011). *Profesjonelle barnesamtaler. Å ta barn på alvor*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Grimen, H. (2004). *Samfunnsvitenskap og vitenskapsteori*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haaland, K. R. (2002). *Barnet i skilsmissen. Et barneperspektiv på familieomforming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Halldén, G. (2003). Barneperspektiv som ideologisk eller metodologisk begrep. *Pedagogisk Forskning*, 8 (1-2), 12-23.
- Haugen, G. M. D., & Rantalaiho, M. (2010). Barns rettigheter i mekling ved separasjon og samlivsbrudd. I A. T. Kjærholt (Red.), *Barn som samfunnsborgere – til barnets beste?* (s.111-131). Oslo: Universitetsforlaget.
- Haugli, T. (2012). Hensynet til barnets beste. I N. Høstmælingen., E.S. Kjærholt., & K. Sandberg. (Red.), *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*. (s. 51-72). Oslo: Universitetsforlaget.
- Haynes, J. M. (1978). Divorce mediator: A new role. *Social Work*, 23, 5-9.
- Helland, M. S., & Borren, I. (2015). *Foreldrekonflikt; identifisering av konfliktnivåer, sentrale kjennetegn og risiko*. (Nasjonalt folkehelseinstitutt Rapport 2015:3). Hentet fra <http://www.fhi.no/dokumenter/89c1ad3a44.pdf>
- Isdal, P. (2000). *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget AS.
- James, A., & James, A. (2008) *Key Concepts in Childhood Studies*. London: SAGE Publications Ltd.
- James, A. Haugen, G.M.D., Rantalaiho, M., and Marples, R. (2010) "The Voice of the Child in Family Mediation: Norway and England", *The International Journal of Children's Rights*, 18, 1-21.
- Jevne, K.S., & Ulvik, O. S. (2012). Grensearbeid: Barnevernets møte med foreldrekonfliktsaker. *Fontene forskning*, 2, 18–32.

- Johannessen, A., Tufte, P.A., & Kristoffersen, L. (2006). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Johansson, E. (2003). Att närma sig barns perspektiv. Forskares och pedagogers möten med barns perspektiv. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 8 (2-1), 45-57.
- Koch, K. (2008). *Evaluering av saksbehandlingsreglene for domstolen i barneloven – saker om foreldres ansvar, fast bosted og samvær*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Lov om familievernkontorer §5, 5a og 10 meklers meldeplikt til barnevernet
- McIntosh, J., Wells, Y. D., Smyth, B. M., & Long, C. M. (2007). Child-focused and Child-inclusive Divorce Mediation: Comparative outcomes from a Prospective study of Postseparation adjustment. *Family Court Review*, 46 (1), 105-124.
- Nordhelle, G. (2006). *Mekling. Konfliktforståelse og konflikthåndtering*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Nordhelle, G. (2007). *Mekling II. Sentrale temaer i konflikthåndtering*. Oslo. Gyldendal Akademisk.
- Opdal, P. M. (2002). Barnerettighetene. *Mennesker og rettigheter*, 4.
- Barne-, og likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2013). Endring i barnelova (barneperspektivet i foreldretvister). Prop, 85L (2012-2013). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-85-l-20122013/id720054/>
- Repstad, P. (1998). *Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag*. Oslo: Universitetsforlag.
- Rød, P. A. (2010). Konfliktfylt barnefordeling. Arena for barnevernet? *Fokus på familien*, 39 (2), 92-114.
- Rød, P. A., Ekeland, T-J., Thuen, F. (2008). Barns erfaringer med konfliktfylte samlivsbrudd: Problemforståelse og følelsesmessige reaksjoner. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 45 (5), 555-62.
- Sandberg, K. (2012). Barnets rett til å bli hørt. I N. Høstmælingen., E.S. Kjørholt., & K. Sandberg. (Red.), *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*. (s. 90-118). Oslo: Universitetsforlaget.
- Schiefloe, P.M. (2003) *Mennesker og samfunn. Innføring i sosiologisk forståelse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Skivenes, M. & Strandbu, A. (2005). Familieråd som deliberativ beslutningsmodell og behovet for et barneperspektiv. I E. Willumsen (Red.), *Brukernes medvirkning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skjørten, K., Barlindhaug, R., & Lidèn, H. (2007). *Delt bosted for barn*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Skjørten, K. (2010). Barns mening om samvær. I A.T. Kjørholt (Red.), *Barn som samfunnsborgere – til barnets beste?* (s. 89-110) Oslo: Universitetsforlaget.

Skjørten, K. (2010a). Foreldretvister og økt vektlegging av barns synspunkt. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*. 2, 79-81.

Smørdal, M.O. & Thuen, F. (2004). Langt igjen til løsning. Erfaringer med konfliktfylte meklinger etter ekteskapsloven og barneloven. *Rapport til Barne- og Familiedepartementet. Oslo: BFD. Hemil-rapport nr. 1/04.*

Strandbu, A. (2011). *Barnets deltakelse. Hverdagsliv og vanskelige beslutninger*. Oslo: Universitetsforlaget.

Strandbu, A., & Thørnblad, R. (2015). Hva står på spill? *Fokus på familien*, 04/2015.

Strandbu, A., & Vis, S. A. (2008). *Barns deltakelse i barnevernsaker*. Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge. Hentet fra <https://uit.no/Content/233088/Barns%20deltakelse%20i%20barnevernet.pdf>

Thagaard, T. (2003). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Thuen, F. (2004). *Livet som deltidsforeldre*. Bergen. Fagbokforlaget.

Tiller, P. O. (1988). Barn som sakkyndige informanter. Om forholdet mellom barnets verden og den voksne intervjuer. I M .K. (Red.), *Interview med barn*. København: Sosial - forskningsinstituttet.

Tiller, P. O. (1991). "Barneperspektivet": om å se og bli sett. *Barn*, 1, 72-77.

Tjersland, O. A. &Guldbrandsen, W. (2010). Mekling ved samlivsbrudd: oversikt over modeller og ideolog. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 47/8, 692-700.

Veileder Q15/2004. Om saksbehandlingsregler i barnefordelingsaker for domstolene og høring av barn. Barne- og familiedepartementet.

Ådnanes, M., Haugen, G.M.D., Jensberg, H., Rantalaiho, M. Og Husum, T.L (2011) Evaluering av mekling etter ekteskapslov og barnelov. Er meklingsordningen tilstrekkelig innrettet mot de vanskelige sakene, opplever foreldrene mekling som nyttig, og er barnets beste en rettesnor for avtalen? Trondheim: SINTEF.

<http://www.sintef.no/prosjekter/evaluering-av-mekling-etter-barneloven-og-ekteskap/>

Ådnanes. M., Haugen, D., Mette, G., Jensberg, H., Lossius Husum, T., Rantalaiho, M. (2011). Hva karakteriserer vanskelige saker i foreldremekling, og er meklingsordningen godt nok tilpasset? Resultater fra evaluering av mekling etter ekteskapslov og barnelov. 40 (02), 86-112.

Statistisk sentralbyrå: <https://www.ssb.no/ekteskap> (02.10.15)

Statistisk sentralbyrå: <http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/de-fleste-fornoyde-med-samvaersordningen> (31.03.16)

Vedlegg

- Spørreskjema til mekler, etter første meklingstime